

د افغانستان لیبرالیزم و پلاست لیبرالیزم.. ئه کریم سید عید

قیژنک له ساکسۍ نه- ئانها ټی ئه مانیاو

دواي ټوټو دوټنډ پارټي جگړو به ئه مانيا ٤٤% ي دنگۍ کاني له هېژاردنې نه مانيا بدسته نا، قیژنک له ویلايۍ ټي ساکسۍ نه- ئانها ټ خټکي له مټرسۍ ټ ناگدار کردو (گوانو ټي چټکي شکان - نازيې نوکان به دسات)، ئو نازيې نوټانې خټيان وک فریا ټس پيشاني خټکي ددن. ئم ئم ټ ساتکاني سرټاي وچرخانېکي سياسي ترسناکدا دژين، له خولکي اگوزاري له جيهاني يک جمسريو به جيهانکي فر جمسري، له کم مگي ديموکراسي وکراوې ټ ژناو او بر و کم مگي ټ تاليتاري وداخراو. مټرسۍ کان بزري به سر ماف ټ ابووري و سياسي کاني چيني کرکاران و پناه نديکان.

لاوازيوون و پوکا ټوټي بند ماکاني حوکمي ديموکراسي و ليبراليزم، کم له م سردمې نه دا به پست ليبراليزم ناو دبر، نموونېمان له نزيکي ناو ټاسټي ساني هژارو هشت سدکاندا، به جرکي دي و له لومړجکي جياواز له مللاني چيناي تيدا بينيو. له سالي ١٨٤٨ دا مارکس و سفي ئو ه لومړج دکات کم پا به چيني برژوازي فر نسۍ دد تا له پناو پاراستني سروټ و سامان کيان ملکچي ديکتاتري ټي پناپارت بن. شیکارکي مارکس به وچرخان و گوانې برژوازي کان له ديموکراسۍ به ديکتاتري، به شاکارکي فیکري و قوو له مژووي فلسفي سياسي داد نرت. مارکس له کتبي کيدا «هژدي بر مري لويي به ناپارت» به شیکاري زانستي نيشاني ددات کم چن برژوازي فر نسۍ، به پاراستني مکداري تايبت و برژو ونديې دارايي کاني، کم ماري ديموکراتي خټيان له باربردو و خټيان ټ سلیمي سرکو تکاري به ناپارت کرد. له ژيکي برژوازي: (قوربانيدان به تاجي سياسي له پناو جزداني پارکاني). مارکس له بشي پنجمي کتبي کيدا، به زمانکي زر وون و بپرد و سفي ئو مام ټ مژووي دکات کم برژوازي له گډ ديکتاتري کيدا کردی: «برژوازي به وونې ايگي ياند کم برژو ونديې چيناي تيې کاني خټي ناچاري دکان دپست له بشداريکرنې استوخ له دساتي سياسي سيدا هې بگرت؛ و به ټوټي نارامي و سقامگيري له وټاتدا بگ ټ نرتو، دبت پش

هه موو شتاک پەرلەمانی بەرزواری بەدنگ بکرت؛ و بە پاراستنی هەزی کەمەکانی و ئابووریان (واتە کارگە و بانکەکانیان)، دەرەت هەزی سیاسیان بشکەنرت. بەرزواری تەگەشت کە بە ئۆوێ بتوانت جزدانی پارەکانی بپارێزێ، دەرەت تاجەکانی لاسەری داگیر، و ئۆو شمشەرش کە بەیارە بپارێزێ (واتە سوپای دیکتاتەر) لە هەمان کاتدا وەک شمشەری دەرەتە کلێس بەسەر سەری خەڵوێ هەبواسێت. ».

هەرۆهە مارکس ۱۹وونی دەرەتەکان کە بەرزواریەکان دیمەکراسی وەک مەترسی بە سەر سەرمايەداری چاو لێدەکەن، کاتێک سەرنجیاندا کرێکاران و گەل دەرەتەکان لێ گەنجان دیمەکراسییە و داوای مافەکانیان بکەن، ئیدی بەرزواریەکان دیمەکراسیی وەک خەڵی لاواریان وەک دۆژمن تەماشاکرد، تەنانەت ئێگەر دیمەکراسییەکان هەخشیان بوايێ: » بەرزواری تەگەشت کە هەموو ئۆو چەکانی کە بە لێدانی دەرەتەکانی تی کەن دروستی کردبوون (وێک ئازادی ئادەربەین، مافی دەرەتەکان، کەماریخوازی)، ئێستا گەنجان بە چەکانەکان کە ۱۹وویان لێ خەڵی تی ... بەیە هەموو ئۆوانی کە پەشتەر ناوی نابوون " ئازادی پەشکەوتنخواز "، ئێستا وەک هەشەشەییەکی سەسیالیستی پەناسەیی کردنە و مەدالیای تاوانباریان بەسەردا بەی. » - کەواتە " تەنها دیکتاتەریت دەرەتەکان کەمەگە بەرزواری زەگار بکات! ".

مارکس لێ بەشی شەشەمی کتەبەکاندا باسی قەناغی کەتایی پەش کودەتاکە بەناپارت دەرەتەکان، کاتێک بەرزواری شەتبوووبو بەدەرەت ناسەقامگیری بازار و ترسی شەشەشی کرێکاران، بەیە داوای دیکتاتەریت دەرەتەکان: »بەرزواری هاواری دەرەت: " کەتاییەکی بەئازار نە ئازارەکی بە کەتایی! ". ئێمە هاواری بە تەواوی لێ لایەن بەناپارتە و بێسترا ... کاتێک پەرلەمانتەر و ۱۹ژنامەنووسە بەرزواریەکان داوای ئازادییان دەرەت، بازەرگان و سەرمايەدارە بەرزواریەکان لێ دەرەتەکان پەرلەمان سووکایەتیان پە دەرەت و هانی بەناپارتیان دەرەت بە ئۆوێ دەرەتەکان کە بکاتە و، چونکە پەیان وابوو چالاکیە سیاسییەکان دەرەتەکان هەشەشەژانی بازار و بازەرگانی. ».

ئێنگلس لێ چەندین شوێندا بە دەرەت و بە ۱۹وونی باسی ئێمە پەشەکشە مەژوووییە بەرزواری و چەمکی " بەناپارتیزم " دەرەت. لێ گەرنگترین ئۆو بەگە و دەرەتەکان کە وەک سەرچاوە دەرەت بەکاریان بەهەنین، ئێمان: نامەیی ئێنگلس بە مارکس (۱۳ی نیسانی ۱۸۶۶). ئێمە کورتە نامەیی بە یەکانەکان ۱۹وونترین سەرچاوەکان دەرەت کە تەیدا ئێنگلس پەناسەیی بەناپارتیزم دەرەت وەک " ئایینی بەرزواری ":

» بەناپارتیزم ئایینی ئەستەقینەیی بەرزواری مەدەرەت. بەم دەرەتەکان و تەواوە کە بەرزواری توانای ئۆوێ نییە بە شەوێیەکی ئەستەوخە حوکمی سیاسی وەلات بکات؛ بەیە ئێگەر ئێلگارشییەکی (کەمێنەییەکی

دس-ساتدار) نه-ب-ت ک له پ-ناو ب-رژ-و-ندی ئ-واندا دس-سات بگر-ت د-ست... ئ-وا دیکتاتور-ری-ت-کی نیو - ب-ناپارتي د-ب-ت ش-وازي ئاسايي دس-سات. ئ-م ج-ر دیکتاتور-ری-ت ب-رژ-و-ندی ماددي-کاني ب-رژوازي د-پار-ز-ت (ت-نان-ت ئ-گ-ر له دژي ويستي خ-شيان ب-ت)، ب-ام هيچ پشک و ب-شک له دس-ساتي حکوم-تدا ب-خودي ب-رژوازي نادات.» - س-رچاو: نام-کاني مارکس- ئ-نگ-ز ۱۸۶۶/ نام-ي فريدریش ئ-نگ-س ب-کارل مارکس له مارگ-يت، ۱۳ ي نيساني ۱۸۶۶.

و له پ-شک-ي ب-چاپي س-ه-مي کت-ب-ک-ي مارکس «ه-ژد-ي بر-م-ري لويي ب-ناپارت» - ۱۸۸۵، ئ-نگلس م-ژووي ف-ر-نسا ول-ژيکي ب-رژوازي وون د-کات-و: «ف-ر-نسا ئ-و و-لات-ي ک ت-يدا ململان- م-ژووي-کاني ن-وان چين-کان، زياتر له ه-ر شو-ن-کي تر، ه-رجار-و ب-يار-کي ي-کلاک-ر-و ک-تايي هاتوو... ب-رژوازي ف-ر-نسي له دواي سا-ي ۱۸۴۸، کات-ک له ب-رد-م م-ترسي ا-پ-يني سووري (س-سياليسي) کر-کاراندا پشتي شکا، پ-ناي برد ب-ر س-رکوتکاري پ-ليسي و س-ربازي؛ ئ-وان ئاماد-وون ئازاديي سياسي-کاني خ-يان بدن ب-ناپارت له پ-ناو ه-شتن-وي ک-يلاي-تي ئابووري چيني کر-کار و پاراستني س-قامگيري باز-ا-کانيان.».

ئ-م شیکاري-ي مارکس و ئ-نگلس ئ-و دس-لم-ن-ت ک ب-رژوازي هيچ دس-زيي-کي بن-مايي ب-ديم-کراسي يان ليبراليزمي سياسي نيي ياني پراگماتيزم؛ چونک ديم-کراسي له وانگ-ي ب-رژوازي-و ت-نها ئامراز-ک ب-حوکم-اني. کات-ک س-رماي-داري له خول-کي ق-يرانی قوو-دا ه-ست د-کات ديم-کراسي بوو-ت ه-ش-ب-س-ر مان-وي س-روو-ت-ک-ي، يان گ-ا خ-ش د-کات ب-س-رک-وتني ه-ز-ا-ديکا-کان(پ-ليست يان چ-پخواز)، ئ-وا د-ستب-ج-د-مامک ليبرا-يي-ک-ي ف- د-ات، و پ-ل-ل د-کات ب-خ-شاردان له باو-شي دکتاتور-يت (ت-تاليتاريزم) و حوکمي " ا-ب-ري ب-ه-ز " دا؛ ئ-م-ش-ک-ئ-و ترس-ي ک خن-گران له گوتاري ئ-م-ياندا د-يخ-ن-س-ر واقعي هاوچ-رخي ئ-وروپا.

ب-ام بارود-خي ئ-ستاي ئ-وروپا ب-ت-واوي ل-گ- ف-ر-نساي سا-ي ۱۸۴۸ دا ي-کناگر-ت-و؛ چونک ئ-م- کر-کاران و چ-پ-کان ه-ش-ل دس-ساتي ب-رژوازي ناکن له ئ-وروپادا؛ ئ-م ياني جياوازي ه-لوم-رجي م-ژووي له دا-ماني ليبراليزم و پاش-کش-ي ب-رژوازي له ديموکراسي-و ب-ديکتاتور-ي، له س-رد-مي مارکس و س-رد-مي ئ-م-دا، ب-تايب-تي جياوازي له پل-ي ململان-ي چينا-ي تي ن-وان کر-کاران و ب-رژوازي-کان دا-ي. له س-رد-مي ئ-م-دا، ب-ه-ي نا-ه-شياري چيني

کرکاران و لاواری ململانۍیان له ټک بهرژوازيکان، له موه ئوهی پا به بهرژوازيکانوه دڼه (تاجی سیاسۍ د سټاتۍ لیبهالی بکاته قوربانۍ له پناهو جزدانۍ پارکاني) ترس نیه له ششۍ سیالیستی، بهکو ووسیا، ململانۍ نودوه تییکان و قیرانه ئابوورییکان م ترسیه گورهکن. نه و م ترسیه وجودیهی که ئهستا هه شه له بژاردۍ بهرژوازي با د ست دکات له نه وروپادا، سه ره ده دانی بزووتنه و یه کی کرکاری ششگه نیه وک نه ووهی له فره نسای ۱۸۴۸ دا هه بوو، بهکو م ترسیه له قیرانه ئابوورییکان، ململانۍ نودوه تییه توندکان و گشۍ جیه په ل ټیکۍ ووسیا و چیندا کورت د بهت و. نه م جیاوازییه بنه تییه، په کک له گوره ترین دژبه یکه (پارادکس) و م تټټکانۍ سیاسۍ ته نودوه تی هاوچرخ ده خو ټنه؛ چونکه چن دکرت بژاردۍ بهرژوازي نه ژئاوایی چاوپشۍ بکن یان فره شی سوور له م یدانی هه بژاردندا به وته است و توند وکان اخن (وک: پارتی جهگر و به نه مانیا و مارین له پان له فره نسا، هتد)، له کاته کدا نه ژ به نه د س لم نرت که نه وان په یو ندییه کی توندوت ټټیان له گه ووسیا و په تیندا هه یه، که خۍ دوزمنۍ په کی می جیه په ل ټیکۍ نه وروپا یه؟ نه م " م ته و دمار شاردراو گوره یه " دکرت له لگه ی نه م نه نه ندانه سر کی و شیکرت و، که نه نییکان ونادیارییکانی نه م کایه سیاسیه د رد خن.

به چی په تین پا پشتهی است ووی توند و دکات؟ و به چی نه وانیش که شی لای نه و د بن؟ په یو ندی نه وان کرملین و حیزبه کانی وک " حیزبه به دیل به نه مانیا " یان " که بوونه ووی نیشتمانی " له فره نسا چتر نه نی نیه، بهکو ستراتیژییه کی بهرژ و ندی هاو به شه. چه کی هه وشان دن ووی نه وروپا له ناو خ و؛ په تین درک به و دکات که ناتوانت به شه و یه کی سربازی است و خ س رک و تن به سر هاو په یمانی نات یان په کتیه نه وروپادا به نه ت. به یه، باشتین ئامراز به لاواز کردنی نه ژئاوا بریتیه له پا پشیکردنی حیزبه ناسیه نالیست کان (است ووی توند و) که داوای هه وشان دن ووی په کتیه نه وروپا، اگرتهی هاو کارییه کانی نه کرانیا و س رل نو گه اندن ووی په یو ندییه ئابوورییکان له گه م سک دکن. به م به است ووی توند و له کسایه تی په تیندا نموونه یکه به "پیاوی به نه ز" د بینت، وات نه ئایدیه له ژیا و کاریزمای په تین له ټک بیروبا ووی است ووی توند و هاو به شیان هه یه، چونکه په تین بهر نگاری جیهانگیری لبراه د بهت و، و به ها که نه خوازي نه ریتیه کان له دژ نه جندا کولتوورییه هاوچه رخ کانی نه ژئاوا د پار نه ت. سر وای نه م ش، چه ندین ا په رته هه واه گیری

ژئواوایی به بېلګې وې، ناماژيان به وې، کړدوو کې هېندک لېم
حېزبان کې مېک و قېزې داراييان لې بانکې ووسيدکانه وې
پېلګېشتوو، يان لې بېلګې کې مېنېکاني چې واشکاري ديجيتاي و
سوپاي ئېليکترنېي ووس "يې وې پاېشتي کراون، هېروها پشگيري
ترمې و ئيلون ماسک بې استې و توند وېکاني ئې وروپا، هېکارکې
بووني بېرژ وېندي سياسي و هزري هاوبېشې.

پرسياک لېرېدا دتوانين لې خېماني بکېن: بېچې بژاردې بېرژوازي
دسېتدار لې ئې وروپادا چاوپېشي لېم مېترسيې دېکات؟. ئېگېر
استې وې توند وې هاوپېيماني پېتين بېت، ئې بېچې دسېتداراني
ليبرا نايان شېنن و لې ناويانېرن؟.

دسېتداراني ئې وروپا ئېمېکې پراگما تيزمانې بېردکېن وې و
گېمېک دېکېن؛ ئېوان دېانې وې ئاراستې توېي کېمېاني خېکې
بگېن، چونکې قېرانې ئابووريېکاني ئېستا (هېاوسان، قېيراني
وزې، پاشکشي خېگوزراني) توېيېکې جېماوېريې بېرېاوي
خوېقاندوې. بې سيستېمي سېرمايېداريې دسېتدار، سېرکېوتني
استې وې توند وېکې توېيې جېماوېر بېرېو وېوې کېچېران،
پېناېران و کېمينېکان ئاراستې دېکات، بژاردېيېکې "بېوېي وېکې
زمانې دېنيايې "دېبينرېت؛ چونکې ئېم گوتاري نازيې نوېکان
دېستکاري جېوهري سيستېمي ئابووريې سېرمايېداري ناکېن، وهېشې
لې پېکھاتي مېکداريې تايېتي سېرمايېداران ناکېن (بې پېچېوانېي
ئېوېي چېيې ادېکا دېيکات ئېگېر بېتې سېر دسېتات). بېشېک لې
خاوان کارگېکان لې ئې وروپادا بېرژ وېنديان هېيې لې پېرگرامي
نازيې نوېکان، چونکې بېلېني کېمېردنېوېي باج لېسېر سېرمايې
ولاېردني باجي ژينگې کې يېکېتي ئې وروپي سېپاندوويېتي دېدن، و
توېيې چيناېتي خېکې بېرېو کېچېران دېگېن، بېيې دېشې زېرينې
سېرمايېدارانېکان دژي هاتني هېدي بې هېدي بېگېزېرستېکان نين بې
سېر حوکم، و ئېگېر بې ئاشکرا نېيکېن ئېوا لې پشې پېرد وې
کېمېکيان دېکېن، هېروها مېتېي شېرعِيېتي سندوقکاني دېنگدان
(دېموکراسيېت)؛ بژاردېي ئې وروپي لې نېو ساکاني "کېمېگېي
کراوې "دا گېمارېدراون، ئېگېر بېن و ئېو حېزبانې قېدېغې بکېن کې
نوېنېرايېتي ۳۰٪ يان ۴۰٪ دېنگې دېنگدېران دېکېن (وېکې ئېوېي لې
ويلايېتکاني ئېژھېاتي ئېمانيا يان لې فېرېنسا وودېدات)، ئېوا
شېرعِيېتي دېمېکراسيېي خېيان بې دېستي خېيان لېناو دېبېن و بې راي
گشېي دسېلمېنن کې دېکتا تېريېتکې دېماکدارن، ئېمېش بېنگې بېتې
هېي هېگېرساني شېشې ناوخېي زېر مېترسيدارتر لې مېترسيې
دېرکېي ووسيا، دېشې نهېنيې گېورکې لېم کايېدا ئېوې بې کې

بـرژوازی دـسـاـتـدار گـرـو لـسـر " مـاـیـکـردن و اـهـنـانی " استـوـی تـوندـو و دـکـات، هـر بـو شـوـیـی کـ لـ دـسـاـت نـزیک دـبـنـو. مـژووی نـزیک استـی ئـم گـرـو دـسـلـمـنـت: ئـگـر سـرنـجی نمـوونـی جـرجیا میلـنی بیدـن لـ ئیتاـیا؛ ئـو لـ پاشینـمایـکی استـوـی تـوندـو و نیمـچـ فاشیستیـو هـات و خـنـگـرـکی سـرسـختی یـکـتـی ئـورپا بوو، و نـزیک بوو لـ تـوانینـ کـنـخـوازـکان و دـستی پـتـین بوو، بـمـام هـر کـ گـیـشتـ لوتـکی دـسـاـت، گـا بـ هاو پـیمانـکی گوـا یـی نا تـ، سیاسـتـکی ئا بووری نیولیبرا یی تـواو هاو تـای خواستـکانی بانـک گـورـکانی گـرتـبـر، و پشتـگیری تـهای خـی بـ ئـکرانیا دژ یـووسیا اـگـیـاند. بـژاردی بـرژوازی پـیان وایـ کـ خـاـنی هـزکی دارایی و دامـزراو یی هـنـد قـوـن کـ دـتـوانـت هـر حیزبـکی استـوـی تـوندـو و ناچار بـکـات " بـمـنـام ی دـسـزی " بـ سیستـمی سـرمایـداری و سیاسـتی دـر کی واژ بـکـات. لـم بـوا یـو هـر نازیـک کـ پـستی و زاری و رگـرت، ئیدی دوا ی ئـو و درو شمـکانی هـبـژاردنی خـی و لایـنگری خـی بـ پـتـین، دـکـات قـوربا نی.

ئـم دیمـنـی شانـی سیاسـی ئـم لـ ئـورپا کـ پیـکی سادی سا ی ۱۸۴۸ نیـ، بـکو دا شـتنـکی ئا ز لـ) بـنا پارتیزی جیـپـلـتیکی هاو چـرخ (. بـژاردی سـرمایـداری ئـستا از ی دـبن بـ مـترسی شـفـنـیزم (استـوـی تـوندـو) و ئاسایـکردنـو مـایـکردنی، نـک لـ بـر ترسیان لـ کرـکاران، بـکو وک ئامرازـک بـ بـوـبردنی قـیرانـ ئا بووریـکان و مژینی شـکـ کـمـایـتیـکان؛ ئـوان بـهـی خـبـزلزانی چینایـتیانـو پـیان وایـ دـتـوانن کـنـتر ی ئـم دـوـزمـیـ بـکن، و ئـگری لـبـکن لـوی لـ کـتاییدا ئـورپا اـدـستی پـتـین بـکـات.

من بـاستی زانیاریم وردم نیـ، بـکـ هـوا و اـکان دـخـنـمـو و شیکارو پـشینی دـکـم. لـ گـم ی پراگماتیسـمی دـو و تـکانی ئـورپا و پـتـین لـتـک نازیـ نوکانی ئـورپا کـ ترامپ و ئیلـن ماسک پشتـگیریان دـکـن تـدـگـم، بـمـام ئـم گـم یـ مافیا ئاسایـ زـر مـترسیدار. پـتـین گـر پـی و ابـ نازیـ نوکان (مـرـکـ - داشـک ی سیاسـی باش و بـسوودن لـ گـم ی شـتـنـجـکی لـتـک نا تـ، چونـک دـشـ بـ کورت ماو کـم کی کـن، بـمـام بـ درـژماو نازیـ نوکان کـ پـتـین لـ ئـکرانیا دـر قـتـیان نایـت، ئـگـر هـمو ئـورپا بـگرنـ دـست، ئـوکات وک هیتلر هـرش دـکـن بـ ووسیا. بـگومان دـسـاـتـدارانی ئـورپاش بـرامبـر چین دـیدـنـن ئـگـر نازیـ نوکان دـسـاـت بـگرنـ دـست، چونـک ئا بووری ئـورپا بـرگـی

کارساتی ناسدقامگیر ناوخی و دستو شاندنی چپ و استی توند و
لایکتر ناگر و هررس دهه، و ئوروپا بی پناهه ند ناتوان
گش بکات و برامبر چین دایدند.

[illegible]

و ٻه زياد بوونی هه ژموونی نازيد ٻه نوکان سه قامگيري سياسی و کچه مایه تی له نه وروپا دا تکه کچه، و ته کچوونی هاوسه نگی ئا بووری بهرام بهر چین، نه م بهرنگترین لایه نی م بهر نی ئا بووری سياسی؛ مللانی توندي نه وان استی توند و و چیه پی اديکا له ناوخی نه وروپا، ده به ته هه په ککه وتنی بازار نه کان و ناسه قامگيري کچه مایه تی. ئا بووری نه وروپا ئا بووری کی پیشه سازی و خزمه تگوزاری ناسکه و بهرگه ی گرزی و جه نگی ناوخی سی سه شه قام نه کان ناگرته. نه گهر نه وروپا له ناوچه دا سه رقاهی جه نگی ناسنام و ئايدی له ژیا به ته، نه وکات گه پانی کبه کبه ی جیهانی به ته واوی به چین چیه ده کات، که به به ده نگی و ستراتیژی خریکی که نتر نه کردنی بازار نه کانی جیهان.

استیہ کی حاشہ بند گرنے اور یوپی کے پناہ گزینوں کو لڑائی سے روکنا اور کھیتی باڑی کی بحالی کے لیے کوششیں کرنا۔

نړۍ وروپا به اگرتنی هاوس نگی سندوقه کانی خان نشینی و دابینکردنی هڅی کاری کارگه و کرتی تندرستی، پویستی کی حتی یاتی به کچه ران و پنا به ران هڅی. بهام دروشمی ستراتیژی نازییه نویی کان به درکردنی کچه ران یاخود کهمکردنه وی مافه کانیا، له ووی ئابوورییه و کتوار کی خکوژییه به نړۍ وروپا. به به هڅی کاری نو، پیشسازی ئمانیا و فوفا نسا توانای کچه کی بازار ی چینیان نابته.

باسی واتی چین بکین که چن دوا نته به هڅی بوونی نازییه نوکان له نړۍ وروپا دا؟. ئایا وک متریسی یان فرسه تی لاواز بوونی نړۍ وروپا چاوی له دکات؟. پیو نندییه کان چین به نړۍ وروپا کی خاون دسه ماتی تالیتاری چن د به له پاشه تری کی نزیکدا؟. له ککینه و و داتا سیاسیه کانی سامانی ۲۰۲۵ و ۲۰۲۶ دری دهخن که پکین (چین) به دیدگایه کی زه پر اگماتیسستی (به رژی و ندیخوازان) و دوو هندی دوا نته به هڅی بوونی نازییه نوکان و استه و توند و کانی نړۍ وروپا. چین له یک کاتدا وک فرسه ته کی کاتی و متریسی کی ستراتیژی قوو سهیری ئم دهخ دکات:

۱. یکه تیه نړۍ وروپا همیش وک سه رته شیه یک بوو، چونکه نړۍ وروپا یه کی یکه گرتوو هاوشانی ئمریکا ده به ته هڅی کی گور دژی چین. به به با کردنی نازییه نوکان ئم فرسه تانه به پکین دده خسه نه؛ واته تکه دانی یکه یزی نړۍ وروپا، چونکه حیزبه استه و توند و کان، دژی سیاس ته ناو نندییه کانی برکسلن. چین سیاس ته (پرتکه و زابه) به کرد نه؛ کاته یکه تیه نړۍ وروپا لاواز ده به، چین ده توانه به جیا کین و فرشتن و ککه وتنی ئابووری له گه تاکه واته کان بکات، به به ئوی گو به یاسا کانی یکه تییه که بدرته.

۲/ حیزبه استه و کان گرنگی به پرسی مافه کانی مرق له چین (وک که شای ئیگره کان، تایوان و هنگ کنگ) ناده. ئوان ته نها باسی "سرووری نیشتمانی" ده که، ئم ش به چین زه ر گونجاو، چونکه چتر ووبه ووی که شای سیاسی و خدی ئخلاقه نابته و له لایه ن نړۍ وروپا و. به به له چن د سامی ابردوودا ئاشکرا بوو که مده لی "پراگماتیزمی ئابووری" خا کی هاو به ش له نوان توند و کان و چین؛ به شک له سه کرد کانی استی توند ووی نړۍ وروپا ته نانه سزدانی چینیان کردوو و دژی سزدانی ئابووری پکین دنگیان داو، یانی پیو نندی ژبه ژبه.

بهام به گومان با کردنی نازییه نوکان به واتی چین لایه نی متریسی هڅی، وک "پارزگاری ئابووری" و دمانی بازار؛ نازییه

نووکان و استووکان لاسر بنمای " ناسی نالیزمی ئابووری " کار دککن. چونکه دروشمی ئوان پاراستنی بره می ناوخیی. ئمم ش گورترین م ترسیی ب چین، ب تایب تی داخرانی بازارا کانی ئوروپا ب ووی کاا کانی چیندا. ئابووری چین ب ت ووی پشت ب ه نارد کردنی کاا ب ئوروپا بستو (ئستا چین ئزان ب ی ا ملیار ی ر کورته نانی بازارگانی لاسر ئوروپا دا دس پندت). ئگر نازیی نوکان دسات بگرن دست و باجی قورس بخ ن سار کاای چینی، ئابووری چین تووشی شککی گور دبت. هروها ناسقامگیری جیهانی ل ئنجامی نازیی نوکان، ب تایب تی ئگر ئوروپا بک ویت ش ووی ناوخیی و گ شگیری ئابووری، ئیدی هزی کینی نامندت. بازارای ت کچووی ئوروپا ناتوانت ک یاری کاا گرانبها و ت کنل لژیی کانی چین بت.

کوات ب رزوواز کان و نو ندر کانیان ل دس هاتدا ل زربای و اتاندا گ مای سیاسی ئاشکراو پشت پرد ب شواز کی مافیایی و کورتبینان دککن؛ ک تیدا لای نکان ت نها ب رزو وندی کاتی خیان د بینن. ئیدی ئم لژیکی ب رزوواز کان: کاتک س رمای داری تووشی قیران دبت، چاوپیشی ل ک ش م ترسیدار کان دککن. بام گ م ی ک ک تیدا گ ب هزی توند ووی گ زی رست بدرت گ ش بکات ب و هیوایی ک نتر بکر ن، م ژوو سلما ندووی تی ک ه میش ب کار سات ک تایی دت؛ کار سات ک ک تیدا هم ئابووری ئوروپا ب رامب ر دها تووی ئاسیا (چین) د دندت، و ه میش ئاسایشی جیهانی دک ویت م ترسیی و.

گ ه ک نکانی لیبرالیزم و جیهانی پاش لیبرالیزم

گ ش س نندی خ رای ت کنل لژیا و س ر ک وتنی بزوتن و پ پلستیی کان، نو ندر رای تی دوو گ ه ک ن س ر کی دککن، ک پ ک و ه ه ب نچین کانی دیم کراسیی لیبرا و ئازادیی کلاسیکیی کان دککن. م د نریت و جیهانگیری، ک ئزان ک وک د ستک وتی م زنی لیبرالیزم ت ماشا دکران، ئستا چ ک کی ب ه زیان ب خشیو ب دوزمن کانی. لیبرالیزم ب فلسف و د ستوور ک ی و لاسر [ئازادیی تاک و پاراستنی تایب تم ند تی تاک] دام زرا بوو، بام ئستا د و تان و ک مپانیا ز ب لاک کان ب ف زی ت کنل لژیا و، چاود ریی کی توند ب س ر ژبانی تایب تی تاک کان و گشت خ کیدا دس پ ن و تایب م ند تی تاک کانیان پ شل کردو:) ئم م ک: ل ه ر جگا ک ئ ت مبل ل کت اگری، یان ز نگی ت ل فانی ب ه ر کس ل بدی، یان پ ست ک ل واکت داب زنی، گشت بکیت، بچیت م کان ک لوپ ل بکیت، هتد، ئ و کاک گور چاوی

لټټه). و د د وټو تان چټر وک ټامرازکی جیهانی گډه پېدان
 تماشای ټکنه لټیا ناکن، بټکو وک چټک کی ناسی نالیستی ب
 س پاندنی س روړی و با د سستی د یببن، ټم ش د بټ ه ی
 پخستنی بازگانی ټازاد و کران و ی جیهانی (ک دوو کټ کټ
 س ر کین ب لیبرالیزم). ل ه مان کاتدا، بزووتن و
 پ پلستی کان ز میند ی کی ب پیت ب گډه ش ی ټگ ز پ رستی و لاهوتی
 سیاسی د ټټ خسنن ک لیبرالیزم ب خا ک د سپرن. پ پلزمی نو "
 س ز ی ن ټ و ی و ټگ ز پ رستی - خا ک و خو ټن " و " پاسا و
 لاهوتی کان " سر ل نو د ټگ ټټ ټ و ب دا نا کانی د سټات؛ ب
 ج ر ک پ پلستی کان ل د وټو تانی ټټ ټا وادا خ یان وک) زگار ک ری
 نیشتان و ن ټ و ی و ټگ ز یان وک پار ټ ز ری شارستانی تی م س یحی/
 ناسی نالیستی (پ شک ش د ک ن، ټم ش ع ق ا نی تی سیاسی لیبرا ل
 نو د بات. هاوکات، ټگ ز پ رستی چ مکی ها و ا تیوون د ټگ ټټ ت ب
 ټ نها شوناسک؛ ل سیستمی لیبرا یدا، مر ټ کان ل ووا ټټ تدا
 ل ب ر د م یاسادا ی کسان (ها و ا تیوون)، بټ م بزووتن و
 پ پلستی کان ل ټگ ی زیند و و کړن و ی ټگ ز پ رستی و
 د مارگری ن ټ و ی و ک م ټگ داب ش د ک ن ب س ر دوو
 ج مس ردا؛) دانیشوانی ټ س ن و ب گان کان/ پ نا ب ران)، ټم ش
 د بټ ه ی پخستنی چ مکی ماف کانی مر قی جیهانی. د ر ټ نجام ټم
 دوو دیارد ی وک دوو ش پ لی هاوت ټ ریب کار د کات؛ ټکنه لټیا
 مر ټ ل نا و و پوچ ټ د کات و و تایب ټم ندی تاک کټ س و
 ټزادی ک ی پوچ ټ د کات، ل کات کدا پ پلزم ل د ر و، ب پشت
 ب ستن ب ه ز ی ج ما و ری نا ه شیار و ب درو شم لاهوتی و
 ټگ ز پ رستی کانی، ه رش د کات س ر دام زرا و دیمو کراسی کان و
 یاسا ی کان.

پړاو ټز:

- ه ټټ ټ حکومت کانی ټستای ټ وروپا ل ووی پکها ټ ی و
 وک ک ماری قایمار - سالی ١٩١٩ و ١٩٣٣ ک ن ټ و ل رزک نین،
 بټکو حکومت گ ل کی ق ټیراناوین ک ب دوا ی هاوس نگی کدا
 د ټگ ټن ل نوان پاراستنی ماف و ټزادی کان ل لایک، و
 ب ر نگاربوون و ی ټ و ټ پ پلستی توند و کان ل لایک
 تر و. م ترسی ټم ل دا ووخانی ل نا کوی د و ټټ تدا نی
 ل س ر د سستی نازی ن نو ی کان ک جلی س ربازیان پ شيو،
 بټکو ل و دای ک زانایانی سیاسی ناوی د ټن " داخورانی
 پل ب پلای دیم کراسی " ل نا و و؛ ب شوازک ک

بـهاکانی لـبوردی و فری بـهاشی بـتا دـکرند و لـ پـناو جـبـکردنی سیاسـتی پـاوـزخستن و سـپاندنی یاسای توند کـ ئازادیـکان بـ ناوی پاراستنی ئاسایش و قـیرانـ ئابووریـکان و بـرتـسک دـکنـو.

▪ بـشک لـ نووسـران ـایان وایـ کـ (ئـورویا بـ پـناـران لاواز دـبـ، شیکاری دروستی دیمـگرافی و ئابووریـ، چونکـ ئـورویا کیشوـرکـی "پـر"؛ ئـی لـدایکـوون تـیدا لـ دابـزینی بـردـوامـدایـ و هـزی کاری ناوـی تـرکـری پـویستیدـکانی بازـ نیـ)، بـام ـخنـ لـم دیدگایـ ئـوـیـ کـ سـردـمی ئـمـ (سـردـمی بـت و زیرکـی دـستـکرد)، ئیدی چـند سـای ئایندـی نزیک، تـکنـلـژیای نو، کـشـی کـمی کرـکاران بـ وـا تانی ئـورویا پـ دـکا تـو.

▪ چـند جار لـ وتارـکانی پـشومدا خـم داوـ لـ باسی(فاشیزم و مـترسیان لـ سـر دیموکراسی و پـناـهـندـکان). بـ نمونـ وتاری: (۱/ کـمـگـی سـرمایـداری لـ لیـبـالـیسم و بـر و تـالیتاریسم. ۲/ فاشیسمی نوـ لـ ئـورویادا . ۳/ وـرزی کـچی پـناـهـندـکان بـر و باشوور) کـ لـ " سـایتی دـنگـکان و هاویشتی کرـکاری " بـا وکراونـ تـو.

▪ جگـ لـ چـندـها کتـبی زـر بـ سوود لـ سـر داـمانی لیـبـالـیسم یان پاش لیـبـالـیسم، هـشتا بـای من کتـبـکـی ئیمانـلـ فالـرشتاین «داـووخانی لیبرالیزم» کـ لـ ساـکـانی ۱۹۹۰ چاپکراو، یـکـکـ لـ سـرچاو بـ سوودـکان.

«وـند» لـ وـانگـی میدیـلـژیا و سیمـتیکـا و . . عـ بدولمو تـلیب عـ بدوـا

پرسیاری سـرکـی ئـوـیـ: ئـو کـیـ لـ بری "تـ" دـژی؟ ئایا ئـو وـند ـازـنـراو، وـندی ـاستـقینـی خـتـ، یان پـاـوانی خـونـکان و پـشبینی خـیاـی کراوی منداـییـ لـ گـشـیـکی هـشتا پایـدار؟!

ههٔ بټ ته ئم ئم ټياني ځمان ناژين، بټكو ټټټټك له شانگريه كي "کاتي ټلکتني" دگگين، ک له ټي شاشکان و شنبيري بکاربرو نووسراو؛ ئم ټ چټيان ټندازسازي کردوو، ترسکانيان داښتو و سنووري ټواتکانيان ديارى کردوو ټا ټو وک بوونو وړک ک ب پټ ټ بينراوکان بستر او ټو و جوول دکت و کچي ځي پ ټزاد، ټها له بر ټو و ب نديخانک نابینت!

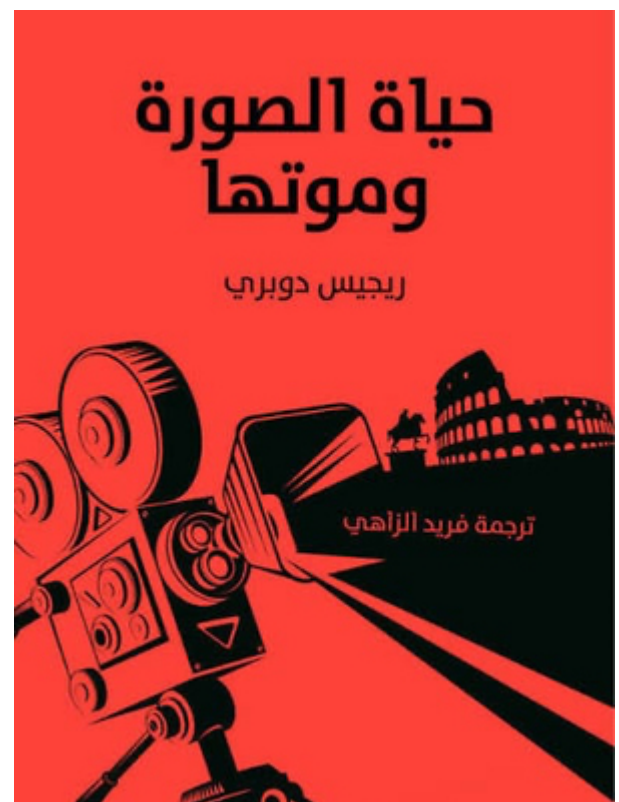
ټگر هموو ټو و ټ ازنراو و ک پيکراوان ب سوتين... ټا يا له بندتدا هيچ ب ناو "ټس" وجودي ه ي؟ يان بټ د ردک وټ ک ه ر ب شايي کي ه ه ايت؟ ټا ټ له پکها تي ټم بوون دا بيرک ي کي س ني، يان ټها ز د - بره م کي و ټرکي له گاريتم کان ب ج د ه ني؟! وات (بچووکردن و ټا سانکردني ژمار و پ يو نديي توانيي ټا ز کان ب کردار بند تيي کان، داښتو و يان ب شو و پ وړي گونجاو، د ستنيش انکردني ټک اي گش و گ انکاريي سروشتي و زانستيا کان.)

ههٔ بټ ته ب و ابوون ب و ي ژيان و گر دوون هيچ مانايي کي ها، ټمانج يان ب هايي کي بند تي ني، وک له ټ و انين ناسراو کاني "ټرتور شپنهاو" د ردک وټ، ک پيواي بند ماي گر دوون "ټراد" ي کي کوټران و بټمانج ب و و ي د بات، ه ميش جيهان بر و ټازارمان د کاتو... يان وک "پټر و سل زاپف" ي ف يل سوفي بوونگ را، ياساناس و نووسر و شاخ واني ن روچي و بټ حمترين بيرم ندي سد ي بيستم له پشنگ کاني دژ - ن سلگ رايي ټ خلقي، ک ه ميش مرق وک "ههٔ ي کي باي ل جي" د بين و پيواي باشتري و ټ خلقي ترين ب يارک ک مرقاي تي بتوانت بيدات، اگرتني گزي ځي تي ب ويستي ځي، تاو کو ک تاي ب و زنجير ټازار و ب مانايي به نرت.

پوختي بيرکردن و کاني زاپف ک بش له گ ټو و تار دا بگونج، ټو و ي ک پيواي ه شياري مرق گش ي کي ب سنوري ب ځي و بينو، ک له گ سروشت و توانا کاني گر دووندا ناگونج ت!، ب مجر ب راوردی مرق ب جر ټاسک کي ټيرل ندي دکت، ک ق چ کاني هند گور د بن، له بري ټو و ي بند ه ي پاراستني، بوون ته ټگر ب جوول ي ژيان و جوول ي ناو دارستان و دابينکردني وز ي پويست... پټر زاپف بارگراني بووني ټو و ق چان وک (ز د - ه شياري) له ب رامبر ټ فکريني قوو، درککردن و امان و گ ان ب دواي مانا و سروشتدا... د بين، ک ټم ټ له جيهاني ب باک و ب مانادا بوو ته بارکي د رووني هند قورس ک مرق پي هه ناگيرت، يان کاتي ب هه گرتني ني؛ نکه هر هندش ب کو

هه‌ی مەرگه‌سات و ئازاری به‌ردوامی مره‌قایه‌تییه‌.

په‌ته‌ر زاپه‌یه‌ په‌یوایه‌ زه‌ده‌-هه‌شیاریه‌: (ئایینه‌، ئایه‌یه‌له‌ژیا، نه‌ته‌وه‌، خه‌زان...) به‌ ئه‌وه‌یه‌ له‌ جیهانه‌کدا که‌ هه‌چی له‌م شتانه‌ به‌ هه‌ستکردن به‌ ئاسایش و مانا نه‌دا نیه‌، جیهانه‌که‌ دروست ده‌کات، به‌م‌ام له‌بری ئه‌وه‌یه‌ و جیهانه‌ به‌ته‌ هه‌ی پاراستنی ئاسایش و خه‌ز و خولیا و خه‌ونه‌کانی مره‌قه‌، وه‌که‌ قه‌چه‌کانی ئاسکه‌ ئیره‌له‌ نه‌دیه‌که‌ ته‌واوی جووله‌ی ژیان و ئازادی ئا به‌ووقه‌ ده‌دات... به‌ هه‌مان شه‌وه‌ش زه‌ده‌-هه‌شیاریه‌ "ته‌که‌نه‌له‌ژیا دیجیتاله‌ی" گه‌ه‌انه‌وه‌ به‌ فکر و واقعیه‌، به‌ گه‌ه‌انه‌وه‌ به‌ دواوه‌ و که‌نه‌په‌رسته‌یه‌- ده‌بینه‌!. به‌یه‌ به‌ هه‌مان مه‌کانیزم زه‌ده‌-هه‌شیاری (شاشه‌) دووباره‌ زیندانه‌کی اه‌زاوه‌ی وه‌وتی هه‌ونه‌ری له‌ خه‌راییه‌ و فره‌-زانیاری و فره‌-چه‌ژ به‌ مانا قووه‌ و خه‌ون و خه‌یا وه‌ مره‌یه‌کان له‌ (وه‌نه‌یه‌کی که‌په‌کراودا) دروست ده‌کاته‌وه‌، زیندانه‌کی که‌په‌که‌راوی دیجیتاله‌ی، زیندانه‌کی مه‌تا- واقعیه‌، زیندانه‌ی زه‌ده‌- هه‌شیاری شاشه‌!. ئه‌مه‌ ده‌یای ته‌که‌نه‌له‌ژیا، به‌ دنیای زه‌ده‌- دیجیتاله‌یه‌که‌نه‌وه‌ ده‌نازه‌ت، وه‌که‌ نوسخه‌ی دیکه‌ی زیندانه‌کانی په‌شوو.

(1)

کاتی ئه‌لکه‌ته‌یه‌، له‌ زیندانه‌ی زه‌ده‌- هه‌شیاری شاشه‌دا چه‌یه‌؟ هه‌به‌ته‌ ئه‌و کاته‌یه‌ که‌ خه‌راییه‌ی زانیاری و زه‌ده‌-زانیاری و وه‌داوه‌کان له‌ کاته‌یه‌که‌ی که‌ساندا به‌ هه‌مووان ده‌گه‌یه‌نه‌ت، مه‌به‌سته‌ له‌وه‌یه‌ که‌ (ا به‌ردوو/ئه‌سته‌/داها ته‌وه‌) ته‌که‌نه‌ به‌یه‌که‌ ده‌بن... ئه‌و به‌یره‌که‌یه‌ش نه‌زیکه‌

لـ جیهانی سیمولاکرا (simulation) کـ تـیدا ـاستی و وـنـ تـکـ دـبن. کـواتـ ئـگـر پـستمـدـرنـ شکاندنی مانای یـکـگرتوو بـت، ئـو کاتی ئـلکتـنی لـ شکاندنی (کات و ناوـند) دا خـی دـبـنـو، واتـ هـوـشانـدنـوـی بونیادی هـیـی کاتی. هـبـتـ لـ سـردـمی دیجیتای و ژیری دـستـرددا، شکاندنی کات و ناوـند لـ چـمکـکی تیـری شانـی و فـلسـفیـو بـر و واقعیـ ژانـی دیجیتای گوازراوـتـو. چونکـ تـکنـلـژیای دیجیتای سـرلـبـری ئـو سنوورانـی سـیـو کـ پـشـتر هـندـکانی ووبـر و کاتیان کـدـخستـو. تـکنـلـژیای دیجیتای واقعی ژیانی کردـتـ جـرکـ لـ “شانـگـری وـنـی بـردـوام” کـ تـیدا چـمکـ کلاسیکیـکانی وکـ سـرـتـای ووداو، نامادـیی جـستـی و سنوری ناوچـی هیچ لـکی تـیدا وازی ناکـن.

ئـتر لـ کـمـگای دیجیتایـیدا خـرایـی، زـدـ-پـستـنـراو، تـکـ بـوونی ـاستی و میدیای دـبـت؛ بـمجـر ژانـ دـکـوینـ لادانی بـسنووری شوـن و کات... چونکـ نـ هیچ مانایـکی جـگیر هـی، نـ مانا دـگوازرـتـو، نـ ـاستیـک لـ ئارادایـ، جگـ لـ دروست کردنی «مانای فلاش»، دروست کردنی مانایـکی بـپـلـ، دـستـبـج و چرکـی بـ مـشکی وـرگر- بـکاربـر... بـو مانایـ دـتوانین بـین کاتی ئـلکتـنی گواستـوـی مانایـ لـ جـگیربوونـو بـ ئاستی سفر-مانا، یان بـشایـ! چـتر مانا وکـ هـشیاری سـیر ناکـت، بـکو دـبـتـ پـرـسـیـکی بـردـوامی کـپـکـراو، دـبـتـ گواستـوـی بـکـتایـی لـنـوان (نمایش/دیمـن) و (وـرگری بـکاربـر) دا.

(2)

چـمکی میدیـلـژیا (Médiologie) یان (ناوـندناسی) قسـکردنـ لـ بوارـکی فکری و خـنـیی کـ لـلایـن فـیلـسوف و بیرمـندی فـرـنسی (جیس دـبر) لـ کـتایـدـکانی سـدـی بیستـمدا داـژراو و لـ کتـبی (حیاة الصورة وموتها، تألیف ریجیس دوبری، ترجمة فرید الزاهي- ط ۱۹۹۲، عن مؤسسة هنداوي) خراوـتـو؛ لـوـدا دـبر جـخت لـو دـکاتـو کـ هیچ بیرکـیکـچ ئایینی بـت یان سیاسی... بـ بـوونی دامـزراوـکان- تـکنـلـژیا و ئامرازی ماددیـو کـ پـی دـنـ (میدیـم) ناتوانـت لـ مـژوودا بـ تـواوی قسـی لـبـکر و بـتـ دی.

ئامازـکردن بـ چـمکی “وـنـ” لـو کتـبـدا تـنها سـتـسازی نیـ، بـکو چـمکـکی سـرکـی و بابـتی لـکـنـوـو یـ کـ دـکـوینـ بـر نـشتـرگـری فکریـو؛ کتـبی “حیاة الصورة وموتها” یـکـکـ لـ بـرهـمـ گرنگـکانی بوارـی دیراساتی وـنـ و اگـیاندن، کـ تـیدا مـژووی بینین و گـشـسـندنـ وـنـ لـ کـمـگای مرـفایـتـیدا شی

دکات وو. له وکتلېدا س سړد م سړکیېکی وی د ناسنېت. یکم، سړد می د ست و نڅکاری کې تپیدا ونه وک "همای پیرزی" یی نیی سیر د کرېت، چونک خی خاوی نی حج یان هنکی هی و به پرستش یان وو سم نییېکان... وک پیکری خوداو ندکان یان نیک نه نییېکان. دوو م، سړد می هونری- چاپخانه، ونه کشان- گواستنوی همای پیرزی به "هونری" یان شوازک کې ه و دات واقع یان هی سنی شتکان وک خ یان به واکراو دروست بکات و/ بژندنه و، و دواتر فته گراف؛ به مجر و ونه ی له ه نه نییېکی د کرته و و وک شوازکی هونری ته ماشا د کرېت؛ به و مانای ش ازاندن و و جوانی، داهنای هونرم ند و نوین رای تیکردنی واقع، د به پ و ونه د به شتک به سیرکردن و ه س نگانندی جوانکاری. سی م، سړد می بینراو- تلل فزین، شاش و میدیا دیجیتایېکان- ک له ردا به (زده- هشیاری شاش) ناومان بردوو.

له سړد می بینراو یان له زده- هشیاری شاش دا ونه له هونر و به «پام» د گتات یان به زانیاری زده- خرا. به و مانای ش ونه له گای پام و زانیاریېکان و واقع کی دیک دروست دکات و نک ته نها کې پی بکات. سړد می بینراو (زده- هشیاری شاش) همیش جخت له سړ کاتیبوون، له خو و بوون و چتر و سرنج اکشانی بینری به کار به د کات و.

جیس د به له کتېدا ثماژ به و د کات کې ونه له سړد می شاش دا به های نیی و هونری خی له د ست دات؛ چونک ونه زیاد له پویست د به کا هایک به م سرفکردن، به ش ج رک له «مردنی ونه» اد گ ی نه، وات سړد می شاش به ق ناغی «م رگی ونه» داد نه، چونک کاتک ه موو شتک د به ونه، ونه مانای قووی خی له د ست دات. به م بیرکردن و ی ژان به دریار به ونه، به و مانای دت کې ونه نک ه ر د به کا هایک به م سرفکردن، به کو چتر نوین رای تی استی ناکات، به کو د به جگر و ی کی ساختی استی.

(3)

ژان به دریار خنای توند له کم م گای پستم د رنه و اگ یانندن و کم م گای به کار به د گرته... له کتېی (ژان به دریار- و رگ انی، هاوارمح م د، زوان ح سن- له با وکراو کانی د زگای نایدیا به فکرو لیک ی نه و- 2019). و نووسیند کانی دیک یدا زیاتر د رباری کم م گای به کار به، سیاس تی فریودان، له به رگرتن و، زده- واقعی د نووست. له و پیوای له تگ یشتنی کلاسیکدا، ونه «نوین رای تی» شتکی است قینای د کرد، تابل یک، ونه ی کی فته گرافی،

فيلم كه... بام ئامم واند چتر ننگدان وى استى نيد!. بامكو
 «واقعى كى جگر و» دروست دكات، ئو واقعى جگر و و
 وادرد كوت ك «ل واقعى است قين، واقعيتر».
 كوات ل ملى ت كنل ل ژيى دجيتايدا واند ب زمانك «د دوت»
 ك ديزاين كراو ب چتر و كاريگرى دروست كردن، نك ت نها ب
 گ ياندنى زانيارى، بو مانايش واند ئامر كى برهه مه نانى
 واتا ب واقعى كى و همى، ك ل ن و ميديا و ب كارب ر تييدا،
 ل ن و (ز د - ه شيارى شاش) دا كارد كات و جار كى ديك ه شيارى
 مر ف ب ب ئ وى ه ستي پ بكات، دايد ن ن ن و... وات واند ت نها
 ئامراز كى سياسى در زن نيد، بامكو ئامراز كى ف لس فيي ك
 واقعى ب ت و اوى س ي و ت و، ب ت و اوى خى ل « واقعى » داب ي و و
 بوو ت جگر وى واقعى، نك ه ر ه ن د ش بامكو بوو ت جگر وى
 واقعى كى د ستر، ك ل خودى واقعى س رنج اك شتر و «واقعيتر»
 د بينر ت، و ك ووداو ميديا يي كان و جيهانى دجيتا. كوات ل
 س ر د م ت كنل ل ژيى دجيتا و ك م م گاي ب كارب ردا واقعى
 كوژراو و ن ماو؛ ت نها ميتا-واقعى بوونى ه ي.
 (4)

پيامى م ژووى و ف لس فيى ك ت بى "حياة الصورة وموتها" ي جيس
 د بر، ن خن ك ر دنى ئ و و هم ي ك پ ي و ا ي « واند » ديار د ي كى
 ج كير و ب ت م ن. بام لاي د بر ئامرازى برهه مه نانى واند
 (ت كنل ل ژيا) ت م نى ه ي و د گ ن ت، و ك چن خودى ت گ ي ش ت ن مان
 ب " واند ش ت م نى ه ي و كن د ب ت. جيس د بر د ي و ت
 ب س ل م ن ت ك واند خا و نى م ژو و، ج س ت، و سو وى ژيان
 (ل دا ي ك بو و، گ ش ك ر د و م ر د ن)، كوات ش وازى س ي ر ك ر دنى ئ م ب
 واند است و خ ب ئامراز ت كنل ل ژيى كان و ن ن ژيى گواستند و يان
 ل ك م م گاو ب ند.

بام ئ ك ر ب ر اوردى ت ن زى جيس د بر ل س ر «م ر گى واند» ل گ
 ت ن زى ژان ب دريار ل س ر «م ر گى واقعى» ب ك ين، و ك ب ر اورد ك ر دنى
 دو و وان گ ي ن خن يى ب ر ام ب ر پ يامى ز د - ن ش نبيرى شاش
 ها و چ ر خ د ر د ك و ن؛ وات س ر ر ا ي ئ وى ه ر دو و كيان در كيان ب
 ق ي ران ك ل جيهانى واند دا ك ر دو و، بام ئاراستى ت وانينان ل
 ميت د ل ژيا و نجا م گيريدا جياواز د ك و ت و.

ئ ك ر لاي جيس د بر پ يامى واند، س ن گ و ماناى فكرى و ئا يينى
 خى ل د س ت داب ت! لاي ب دريار ئ و و واقعى ل ژر ه ش ش ي پ يامى
 واند س ي م ي و ل ك ر اودا و ن د ب ت و ش د چ ت و. بو مانايش ميت دى
 ش ك ر د ن و د بر ميدي ل ژيا ي، وات م ژو وى ت كنل ل ژيا و
 ئامراز كانى گواستند و ي. بام لاي ب دريار س ي م ي ت ي كى و

په ستم د لرغونۍ، واک میت دی نیشانه ناسی و کله ماسیږي. دواچار لای ځای ځای د جیس د بر و ونه بوو ته زانیاری کی خپرا و کله یی کی به کار بردن. بهام لای ژان به دربار ونه چوو ته س رووی-واقع و ګا نادات د ستمان به واقعی استه قینه بګات. د بهر د ځای، ونه ه نند زه ر بوو ه یی تی خای د اندوو. بهام به دربار د ځای، ونه ه نند به ه نر بوو واقعی کوشتوو. کله واک ته و و کله د ژی: م ژووی بینین و ګه ش س نندی خ ونه کان، یان ونه یی په ل زانیاری و ځ شبردن و یی استی؟!

عبدولموتی لیب عبدو

هولم 22/8/2026

د زوی فاسه ف 6 : ونا کبیری تا. . نازاد ح م

نووسینی باسک ل س ر (ونا کبیری تا) څه ګار په ویست و ه ر د بهت به ده موچا و کی ګرژ و ناخ ز و بهت د ست و؛ به نی چرچول چی ځح و ش ک کی تی د روونی ل بهت. جا به وان بهت!! د بهت و ابهت، څه و تا ل څه ستادا کردی ونا کبیری ل ه ر م خای ناخ ش ویست د رد خات، به ز ر ک ش په یی ونا کبیری و ونا کبیر بوون په پ ل ش ر منی، به زاری و نامورادی ل د بارهت؛ کله سی ونا کبیر به ه څه کرد و ګه نند و مش خ ر د زان بهت. به واک تایت، خ ریک به متمان یی ل ه ر می کوردستان به ونا کبیر (څه کاد مییان، په رو رد کاران، نو س ران، فیلم سازان و هون ر م ندان و...) نه شونما د کات و پر س ی ونا کبیری ش ل شار وک شته کی ګه رددار و نازاد د بینر بهت. له وانګه یه وه د ځین س ر باسک، کله د رګا ل س ر (د ژ ونا کبیری) د کات و؛ به څه و ش قس ل په ویستید ک ځین به ګه ر کی دی ل ونا کبیر: څه و ش ونا کبیری تا.

له محال ته دا د پرسین: ونا کبیری تا کله؟ کله ماسیږي و واقع سیاسی و م ژووی م و د کات، کله برینی کله ماسیږي تی و د روونی؛ نا ئوم دی و ځ شبینی به ه ناین. به ونا کبیری تا شکستی نایدیا کانی ناو څه و واقع ل نشوستی و به زاری هزری زیاتر

شتلکی ئوتئی نبلخشیوو. بلی لئ ئمئی جئجلا و بلسروبوری سیاسی و کممائی تیماندا پویستمان ب دستبژرک لئ وناکبیری تا و گشگیر، ناک وناکبیری شیرین و کممائی تی جئجلاز و دمبئخند، ک دکرکوت چن مشخار و گائتجا و نمایشکارن.

ئوئی ئم لئردا باسیدکمین پیوئندی ب و دیاردبلیو نیی لئماوئی سالانی جئنگی جیهانی و دواتر لئ ئوروپا بئناوی "دژ وناکبیری Anti-intellectualism" سیهلدا، ک یل لئ تئزکانی ئوئوو، ک چینی ئکادمی و خوئندواری ئاستبزرز و نووسرر لوتبزرزکان لئ خمکانی خک بئئگان.

وناکبیری تا، ک لئ کممگئی ئم قاتوق، کساییتییکی ناواز و دگمئی هی و بلممداواش دبت وک بئشیکی پویست لئ وتاری وناکبیری و هزریمان ببینرت. تایی وناکبیری تا لئ بندتدا وانگئیکی تراژیدی ب بوونی تاکی کورد. (ئم)، ک لئ بئدادیی، دزی و هژاری تددگات، ئو تگئیشتن لئوسرر و وایللکات تا و گشگیر و تئهابت. ئم جر وناکبیر باشتیرین پیوئندی لئگئی یاخیوون و نامبووندا هی؛ گشت ئوئوش لئ بئدنگی و دوور پئرزئی خیدا بجرستدکات.

وناکبیری تا، تا وک زقندبووت، ئو جر وناکبیر ی، ک لئ هئندی بنبستی مئروویمان تددگات. وناکبیری وا لئ سئراخی ژیانمئیدی کی ب شک ی ب هئموان، ب و مئرجی ئو ژیان پلناهاوت ب و خزگ و ویست وئناوییدکان. بئام ئایدیاکان، ک دمکی چاک خئ تاندمانیان و لئ شکستی زیاتر هیچیان بئنهئنا، بوون هکاری دروستکردنی ئو ژینگئیکی وناکبیری لئجری تا ئو خوقاند. وناکبیری تا، ک بئئزموون لئ مام و بئریککوتن لئگئی بئزارایی و هست پچاوپچکان، ئاوابئاسانی ب گئندکار و مشخرکانی ناو کایی وناکبیری باو ناخئت.

لئنا و وناکبیری وناکبیری تاد سئرسختی درختکی پللوپدار یسک و سئمیری لئدتک، ک ناخواز بئرامبئر ب ژیانک، ک لئ سئراخی هیچیی وخسار شاد و دفرن بت. لئ دخیکی وهادا ب (ئو) تئهایی و بئدنگی باشتیرین ئامرازن ب ژیانکردن. لئهانکاتدا، وناکبیری تا گمئئاسا ناژیت و گومانیشی لئ زردخند و ئو وئز زرر کممائی تی ی دم بئخند چئجلازکان دئبئخندوو.

مرقی وک وناکبیری تا ب کممگئی ئم زرور ت، چونک استگ و قسلوو، تابئی کمدوو و بئفیز، لئ ناخ دژوار و فتار توند. ئم وناکبیر لئ کلکسووتکردن و مئراییکردن بئئاگا و لئئزان، وائتکردن و مئراییکردن لئ بیرکردن وئی

(ئو)دا بوونی نیی؛ ئه‌بته‌ له‌ ته‌وسله‌دان و ته‌شیه‌سی له‌ گوتندا زهر له‌دوایه‌. داخراوی و که‌م گوتنه‌کانی وناکبیری تا ناعم‌تن به‌ ئیستای ئه‌مه‌ و هاوکاریمانده‌که‌ن خه‌مان له‌ وناکبیره‌ شیرینه‌ به‌دفعه‌ و دره‌ژداده‌که‌ن به‌پاره‌زین.

هه‌روه‌که‌ لایسه‌ره‌وه‌ هه‌مامان به‌کرد، دروستبوونی وناکبیری تا له‌ که‌مه‌که‌ی کوردی تازیه‌ ئه‌مه‌ به‌ره‌مه‌ می نام‌بوونی که‌مه‌لایه‌تی و به‌شاییه‌ قوو‌که‌نی نه‌وان ئایدیا و ژیا نه‌. به‌یه‌ وناکبیری تا به‌ سه‌لیقه‌وه‌ ده‌دنگ و گومانیه‌ له‌ شه‌شه‌که‌ن، له‌ خه‌ونی نه‌وه‌کانی داها توو ده‌خاته‌وه‌. له‌ به‌ره‌وه‌ی شکست و پاشه‌کش له‌ دیدی وناکبیری تا وه‌رانکه‌ره‌ و نه‌ده‌بوو هه‌بایه‌، له‌ بوونه‌که‌ی ده‌که‌مه‌نه‌ته‌وه‌ به‌ نه‌بوونی وه‌انگه‌یه‌کی قوو به‌ شه‌شه‌ و سیاسه‌تکردن.

ده‌که‌ته‌ له‌ره‌دا ئه‌وه‌شه‌ به‌گوتنه‌ته‌، بوونی وناکبیری تا په‌ویسته‌یه‌کی که‌مه‌لایه‌تی ئه‌مه‌نه‌ستای ئه‌مه‌یه‌. ئه‌مه‌ جهره‌ وناکبیره‌ نه‌نگدان‌وه‌ی ته‌وه‌انینه‌کی شه‌بینه‌نه‌یه‌ به‌ باروده‌خه‌ مره‌فه‌، که‌ ته‌یدا به‌ده‌ست ژینگه‌یه‌کی که‌مه‌لایه‌تی ناساغ و به‌هه‌واوه‌ ئازار ده‌چه‌ژته‌. ئه‌مه‌ به‌وه‌ مانایه‌ده‌ته‌، ده‌ره‌که‌وته‌نی وناکبیرییه‌کی سوودگه‌را و زهره‌به‌یه‌انه‌ی گاته‌ته‌جا له‌ گشت کونه‌قه‌وژبه‌نه‌کی شار ئاماژه‌یه‌ له‌سه‌ره‌ دیم‌نه‌ی خه‌ره‌ئاوا بوونی وناکبیری، که‌ دیم‌نه‌کی ناده‌گیر و خه‌مه‌نه‌ره‌. به‌یه‌ وناکبیری تا شه‌ته‌که‌ن زهره‌جا ده‌بینه‌ته‌. (ئو) په‌هه‌وایه‌ که‌مه‌که‌ی ئیستای کوردی په‌بوو له‌ وناکبیری دووئاکار و ساخته‌چی و به‌شه‌.

وناکبیری شیرینه‌ی دوو په‌روه‌رده‌، که‌ به‌ یاکارییه‌ جیهانمان به‌په‌ده‌کاته‌ له‌ هه‌وا و باشه‌، چه‌نه‌باز و به‌باکه‌، جیهانه‌که‌ وه‌نا ده‌کاته‌ گوایه‌ به‌نه‌مایه‌کی وه‌شته‌ ده‌یه‌اته‌وه‌؛ له‌وه‌نده‌ره‌ لاوازه‌که‌ن خه‌مه‌ته‌که‌نه‌ و هه‌ژاره‌کانیشه‌ قه‌درزانه‌. به‌مام ته‌یه‌ی وناکبیری تا گوتنه‌ نه‌خه‌ره‌ به‌ ژیا نه‌کی سه‌سیاله‌نامه‌زی ده‌ئه‌ئاکار و نه‌گریسه‌، که‌ هه‌لومه‌ره‌جه‌کی ناخه‌ز و گه‌مه‌ دروستیکرده‌وه‌.

له‌ که‌ته‌یدا که‌ی ته‌که‌یشتنه‌مان سه‌بارته‌ به‌ په‌ویسته‌ به‌ وناکبیری تا له‌وه‌دا کورته‌که‌ینه‌وه‌، له‌گه‌ه‌کاته‌دا زهرینه‌ له‌وه‌ حالیده‌نه‌، که‌ ته‌هه‌وون شه‌که‌مه‌ندیه‌، ده‌نه‌هه‌یه‌ به‌ دواتره‌کی به‌وه‌ی، چاره‌سه‌ره‌ به‌ ئه‌وه‌ ده‌رده‌ی گوتاری وناکبیری ده‌مه‌به‌خه‌نه‌که‌ن به‌هه‌ویده‌که‌نه‌وه‌، که‌ خودی وناکبیری به‌ماناده‌کاته‌.

ئازاد چه‌مه‌

په‌فیه‌سه‌ره‌ له‌ فه‌لسه‌فه‌ له‌ زانه‌کی سه‌له‌مانی

ئەرەب ۋە ھىندىستانىيەلىك ھۆكۈمەتلىرىنىڭ ئىشلىرىنىڭ ئۆزگىرىشى،
سىرتقى ئىشلارنىڭ ئۆزگىرىشى، ئىنگلىز ۋە كانىيەتلىرىنىڭ ئۆزگىرىشى،
ياسىن بىلەن

زږر جار لږو لږو، قس د بېستين و شت د خوښښو، مرق د خاتو سره هې دوو دې و گومان و باوې کردن؛ يان شتي وا د بېستين، ب هېچ شوې يک ئق قبووي ئم بېستن و گتند ناکات. زږر کښي، با ناويکي ساد بېت يان ښښير و بانگ وازخواز و سياسي و چالاکوان و ښارزايک يکک ل بوارکان، ب ئنقست بېت يان بېرنام، دېت قس ل سږر باب تکل د کات و ب ئارزووي خي ست و دست واړي ت و اش و در و بختان ب او د کاتو. ئسان و ب خماندو کردن و هڅو کردن بېرپرسياري ښوشتي و مري، مژوو و ابردووي هر کسکت بوټ، ښي بکيت. هر سياسيک ب ئمانج بگريت، کممک فایلی بې دروست بکيت، هر هونرم نديکت بېد نېوو، تمي ښوشتي بې دروست بکيت. زږر بې ئساني ښ بکيت سپي و سپي بکيت ښ.

لـسـر دـمـی ئـسـتا، بـ ئـاسـانـی دـتـوانـیت دـسـت بـ هـمـو شـتـك بـریت و
قـسـ لـسـر هـمـو شـتـك بـكـیت؛ كـمـمـكـك كـسـیش، بـ لایـك و كـومـنـت و
شـتی دـی بـ خـی كـبـكـیتـو و بـ دـسـتـكـوت و سـرـكـوتـن بـ خـی بـداتـ
قـمـ. لـمـ ماـوـیـ قـیدـیـكـم بـینـی (پـنـج خـولـك و دـ چـركـ) بـوـ.
لـسـر مـژوونـوس (حـوسـن حـوزنی مـوكـریـانی)، چـنـد قـسـ و دـسـتـواژ و
پـرسـیار لـم قـیدـیـكـم دـكـرت، بـهـیـچ شـوـیـك ناچـتـ ئـقـی هـمـو
كـس، تـنـها ئـقـی ئـو كـسـانـی چـژ و رـدـگـرن لـ ئـازاردان و
سـوكـایـتی كـردن بـ مـرـقـقـكان، ئـوانـی لـ نـو خـك و نـیـشـتمان و
كـوردـا، جـپـنـجـیان دـیار. سـرـتا دـسـتـ: (مـژوونـوس دـرـی و ئـویش
پـیاوی ئـینگـلیز بـو)، (حـوزنی و گـیوی بـرای بـپـی هـمـو نـیـشـانـكان
وا دـرـدـكـوت، ئـینگـلیز بـوون). پـمـخـشـبوو بـمزانیـبا، ئـو بـبـز،
پـمان بـت بـپـی كـام نـیـشـانـ پـیاوی ئـینگـلیز! مـن قـسـ لـسـر گـیو
ناكـم، زـدـتر قـسـكان ئـاراستـی حـوزنیـ. ئـو حـوزنی وـكـ كـسـكـی
مـاندو و بـ (پـیاوـكـی گـومانـوی ناوی دـبات)، لـ هـمـووی خـشـتر،
دـسـتـ: (سـرچاـوـیـكـی باـوـیـكـرا و نـیـبـ بـسـلـمـنـت كـ كـوردـ).

[illegible]

پیاویش یه کک بک و هیندیانی سەر به ئینگلیز بک. کک دکت ئه گهری ته دروسته، ئه و پیاو هیندی به و سەر به ئینگلیز بک! ته نه لهر بهر ئه وای ده موچاوی شه و وهنده یه کی به جلی هیندی گرتوو و زمانه هیندی فهربوو! زهر کس له واندز ده ناسم، هیندی ده زانن. ئاخر ئه سته له و کوردستانه، ده یان کورد و مه لای مزگه وت له گه گه کی من و گه گه کی تو، ددداشه ده بهرده ککن و کسه ش ناکته ئه گهری هه یه، عهر به بک.

ده رباری ئه و سه فهرانی کردوو، خدی حوزنی له ژیا ننامی خدی باس کردوو، خه هه مووی به سا کک و دوو نه یکردوو و چه ندین ساهی خیا ندوو. حوزنی به ده رده سهری و هه ژاری و ئاوارهی و سه رگه ردانی ژیاو. له سه ره چاپخانه پرسپاری ئه وه ده کات چه نی کک یوو، ده ته وه ته بزانی، به گه گه وه نووسینه کانی خودی حوزنی. منیش ده م، به ئاسانی ئه و چاپخانه یی نه کک یوو. ئه و پرسپاری ته هه مان پرسپاری، (حه م بهر) له حوزنی کردوو و ئه وه باسی ده کات و ئه گهر حه ز ده ککیت بزانیته.

به وردی چه ره کی ککینی چاپخانه کک یه ئه مانیا و موسه، به گه گه یوو به وه مای ئه و پرسپاری و ئاگهر باو کته به قسه کانی ئه و هه یه (1) ئه گهر چاپخانه کک، ئینگلیز، یان ئه مان یان جووله کک شه به یان کک یه ته، ده ستیان خه شه ته، چونکه ئه و چاپخانه یی کاری باشی په کراوه و چه ندین کته ب و دیوانی شاعیرانی په چاپکردوو، به جگه له ده رکردنی چه ند به اوکراوه و گه فاره کک، توخوا له و سه رده م ئه وای حوزنی کردو یه ته کاره کی خرا په وو!

کاته ده ته واندزیش، ئه و کاته ی ئه گه ی ئه تومبه له نه بووه و به وه باغ هاتوو. وامه زانه ئینگلیزه کان فره شی سووریان به اخستوو، خه گه کی واندز جه گایان به کرد ته وه، خانووی ئه وقاف (مزگه وت) یان په داوه. تا له واندز بووه و چه ند شو نه کی کردوو و ته یدا ژیاوه.

ئه گهر سه ید ته های شه مزینی، ئه و کاته ی قائیمقامی واندز بووه و لایه نگیری ئینگلیزه کان بووه، هاوکاری حوزنی کردوو و ئه ی په داوه به ته واندز، به مام خه موچه ی به حوزنی نه به یو ته وه و په سته په نه داوه. ههر ئه و سه ید ته های شه، له سه ره سکا های هه ند کس، سه ید حوزنی له واندزی ده رده کات و 19 شه و وه ژ له ئه شکه وتی (کاکه سه ره) له گه لپی خا کته شه، کاری ئه ژنامه گهری کردوو. (2)

خه سه ید ته هاش، لایه نگیر و پیاوی ئینگلیزه کان بووه، به مام چه کاره کی خراپی به رانه بهر به مه لله ته خدی نه کردوو، دیسان (ئیسما عیل به گی واندزی) ده سته حوزنی و باوه په کراوی ئینگلیزه کان بووه، دوو جار بووه ئه ندای ئه نجووم نه نو نه رانی عه راق، ئه وای ئه و پیاوه به کورد له سه رده می خدی کردی، تا ئه سته اش باس ده کرته. دوا ی جه نگه

یەکەمی جیهانی و هاتنی ئینگلیز، دوو گۆڤ لێ بەردەم خۆکۆک و
شەبیرانی ئێ و سەردەم هەبوو، یان لاینگری عوسمانی، یان
ئینگلیزی، گۆڤی سەیدەم ئێوانی بەلایەن بوون و دستان بە کەواوی
خەیان گرتبوو، وەک سەردەمی ئێستا بە هەندەکیان نەعمەت و بە
هەندەکیان زەحمەت.

خێ ئێگەر حوزنیش لایەنگری ئینگلیزی کردبەت، مانای وانیی، سیخووی
ئینگلیزەکان بووبەت. ئاخەر برای بەهێز! لایەنگریبوون و سیخووی بوون
دوو چەمکی جیاوازن، ئێوەکاتێ حوزنی لێ واندر بوو، خێک لێ
شارەکان سەردانیان کردوو و تەنانەن ئینگلیزەکانیش کێ لێ عەراق
بوون، کێ دەهاتنە رواندر، وەک موزەخانە و شوێنەکی گەرم لێ بواری
ژێنامەگەری و شەبیری سەردانیان کردوو، نێوەک بەن پارێ
پەبدەن. زەربەیی شەبیران و ناودارانی ئێوسای واندر ئێوە دێن
لێ حوزنی فەری کوردایەتی بوون.

خێ (هاملەن) یش سەردانی دێکات و لێم بارەییو، دێت: "سەید
حوزنی لێ واندر دێژی، سەرنووسەری ژێنامەییکی کوردیی، بەتەنیا
هەموو بابەتەکانی دێنووسەت، بەدەستی خێ وێنە دێکەشەت، هەر خێشی
چاپی دێکات، دواتر بەرگی تێدەگەرت و دێپەچەتەو؛ لێ دونیادا
تاکێ ژێنامەیی ئاوا دێرەچەت. (3)

حوزنی لێ هەژاری و بەپارێ هاواری بوو، لێ بەواوکراوەکانی خێ
داوای ئابوونە لێ خوێندەرانی دێکات. لێ ساڵی 1926_1932 لێ ماوێ
ئێ و چەند ساڵێ گەقاری زاری کرمانجی، (24) ژمارەیی دێرکردوو،
ئێگەر لێ ماوێ ئێ و شەش ساڵ، گیرفانی گەرم با و هاوکاری کرابا،
دێبوايە بە لایەنی کەم، 60 ژمارە لێم گەقار دێرچووبا؛ ئێوەکات
دێبوو چ سامانەکی گەورە بە مەژووی کورد. ئێگەر پیاوی
ئینگلیزەکان بوايە، بە نەدەهاتن دەستی بگرن و مەکەب و کاغەزی بە
دابەین بکەن و درێژ بەو کاروانە بدەن. جاری وا هەبوو چەند
مانگەک لێ بەر نێبوونی پیت و کاغەز و مەکەب گەقارکە
دێرنەکردوو. هەموو ئێوانی یارمەتییان داو، کوردپەرور و
شەبیرانی ئێم و واتە بوون، لێ گەقاری زاری کرمانجی ناویان
بەواوکراوەتەو. جارێک لێ سەردانی (جەعفەر عەسکەری) سەرێک
وێزیرانی ئێوسای عەراق بە واندر (100) وێپی پێداو. (4)

ئاخەر هەر لێ یەکەم کتێبی (غونچەیی بەهەرستان تاریخی کوردان) کات
لێ حەسەب لێ ساڵی 1925 بە چاپی گەیانەو، بە زمانی کوردی، چ
کەشەییکی گەورە بە ناحەزانی کورد دێردەکات و لێ پەرلەمانی تورکیا
ئێگری دێکەت لێ و هەوێ حوزنی و بە مەترسی دادەن. (5)

خێ لێ واندریش هەندە لێ مەلایەکان دزایەتیان کردوو و لێ لای سەید
تەها سکاها و گەلیان کردوو، کێ چەن تەفسیری قورئان و ئێوشتان

بە کوردی دێ نووسراوە. لە کاتێکدا، تەفسیری قورئان بە ھەموو زمانەکان ھەیە و هیچ لە ئارادا نییە، وە لە بە حوزنی، تاوان و خیانت و کارێکی خراپ بوو. خێمانە کوردبوون و کەسیان ئینگلیز نەبوون. ھەموو ئێو قانیمقام و کوردانێ دژایەتی ئێوان دەکرد، لەسەر چاپخانە و گەقار و کاری ئێزنامەگەری بە بیانوی ئێوانی ئێرانییە. کاتێکیش (فایەق کاکەمین) ئێگری لەدەکات و ناھەتە لە کوردستان بەمەندەتوو؛ ئاوارەیی بەغدا دەبەت. بە تەمەتی کوردبوون و ئێرانی بوون، ئێگەیان لەدەگرت و نەیان دەشت کار بکات لە عێراق، چونکە ناسنامەیی نەبوو؛ چەندان جار گیراوە.

ئێگەر گومانە ھەبێ کە حوزنی چەن چاپخانەیی لە ئێمانیا کەبێ و چەن گەیانەتە حەب و دوای دەسا ھەناوێتە واندر. ئێو چەن کە بە سادەیی ناوتریت و ھەکاری شەو و ئێژکی نەبوو، بەبەم ھەنانی چەند سوودبەخش بوو و ھەندی پیازکی خەمەتی سیاسەتی ئینگلیزی نەکردوو. ئێگەر بە قەرزێ کەبێ و ئێگەر بەیان کەبێ بەت. ئێو شەشەکی کردوو و لەم بارەییو، لە دەستخەشی زیاتر، چە پەندەن! ئێگەر زانیاری لەسەر کەینی چاپخانە کەبێ موسەبکەین، ئێو گومان ھەناگرت ئینگلیز بەی کری بەت، شەوازی کەینی چاپخانە کەبێ، بە قەمەمی خەبەمانی نووسیو و دەتوانین چەن کەبێ بخوێنیو. بزانی بە چ دەردەسەرێک و قەرز و زەحمەتیێک ئێو چاپخانەیی دەکەت! (6)

ئێوکاتە ئێو دەکات بەغدا، یان ناچاری دەکەن ھوو بکاتە ئێو، لە کەلاویک دەژەت و دەبەتە کرێچی. کاتە بالەوزخانەیی بەریتانیا دەیانەوێت، بە بەرژووێندی و پەوپاگەندە و سیاسەتی و کارێکانی خەیان، گەقارێک دەربکەن. ئێو ئینگلیزەکان دەن دەستی حوزنی ماچ دەکەن و ئێو کارێیان لەگەڵ بکات؛ نەک لەبەر ئێوانی سەر بەوانە، بەکوو شارەزاییکی زەری لە چاپخانە و ئێشپەکردن و بەبەردنی کار ھونەرێیەکان و دەرکردنی ئێزنامە و کتەب ھەبوو، شارەزاییکی باشی زمانی کوردی بوو. ئێزموونی لە حەب و واندر و سلەمانی و ھەولەر ھەبوو و چەندین ساڵ کاری چاپخانەیی کردوو، کەسی وێک ئێو لەوکاتە لە حوزنی باشتەر دەستیان نەدەکەوت؛ واتە ئێزموونی و زیرەکی حوزنی بوو، ئینگلیزەکان دەن و کاروباری چاپخانەیی دەخەن بەردەست و ئێویش ئێو کاری کردوو و زانیویەتی دەتوانێت لەم ئێگەیی، خەمەتی کورد بکات. خێمانە گەر من و تەش باین و بەکار و بەلانە و بەپار و دوور لە دەست و خەم و کوردستان ژیا باین، سەردەمێک بوو، جەنگی دوو می جێھانی و ناخەشی بارودەخی سیاسی و ئابووری و مەملانەیی دەوێتان و خراپی باری دەروونی تاکەکانی کەمەگە و نەبوونی کار و کەسابەتی، ئێو کارمان بە سپاسەو

دېکرد.

تېفېق وېهې و ئېوانې لې گېفار و دواتر ئېژنامې (دېنگې گېتې تازې) کارېان دېکرد، لايېنگرې ئېنگلېز بووبن، ئې بې تاوان بېت بې حوزنې. ئې بې است کتېب و نووسېنېکانې تېفېق وېهې لې خزمېتې ئېنگلېز بوون يان کورد! خاېکې دې بېوانې ئېنگلېزېکان، کاتې لې شېکې سېرکېوتن و چېدې پېوېستېان بې گېفارکې و پېوپاگېندې و ئېو سېاسېتې نېما، گېفارکې دادېخن و پارې و خېرجې لېم شتې سېرف ناکېن. بېلېم ئېوې حوزنېې، بې گېوتېنې کوردانې و دېسېزانې دېتېوې مېدان و ناھېتې ئېو گېفار بېوېستېت، چونکې بوونې ئېو گېفار لېوسانې بې پېوېست دېزانېت و بېو لايېنې خراپې دارايې تېدايې، ئېو ئېرکې دېگرېتې ئېستې.

“کاتېک ئېنگلېز ئېشېان بې پېوپاگېندې نېما، ئېتر گېفارکېيان اگرت و ئېرک و خېرجېېکانې گېفارکېيان نېکېشاوې. دوا بېدواي ئېمې (حوسېن حوزنې موکريانې، فايق توفېق و محېمېد بابان) داوايان لې وېزارېتې ناوېخې کردووې، ماوېيان بدات درېژې بې دېنگې گېتې تازې بدېن. وېزارېتې ناوېخېش گېگې پېداون و پاش گېگې پېدانېان ئاگاداري سېرېبېخېبوونې گېفارکې بېاوکراوېتېوې. (7) بېم شېوېې دېنگې گېتې تازې بېردېوام دېبېت و تا دوا ژمارې لې 25/8/1947، لېگې مردنې حوزنې لې 20/9/1947، ئېدې دېنگې گېتې تازې نامېنېت.

مردنې حوزنېش، ئېنگې خراپېترېن مردن بېت، کې بېو شېوېې ئېو پېاوې گېورېې، سېردېنېتېوې. لېرې دېچېمې خزمېتې (چېشتې مجېورې مامې هېژار، لېسېر مردنې ئېو مېژوونووسې، چېکېکې خېمناکمان بې دېگېتېوې. “بېيانېېک بېرادېرکې هات، گوتې: “حوزنې کوتوپې مردووې؛ با بچېنې سېرقېبران”. چېند دېمېنېکې دېتېژېن بوو؛ جېنازېکې لېسېر خاک درېژکرا بوو تا قېبرې تېواو دېبې، جگې لې من و بېرادېرکې هېچ کېسې لې لا نېبوو، بېرم لې قېدرنېزانې کوردان دېکردېوې، گريانېکې زېر بې کېگې گرتې و پېم وايې تېنېا کېسېک بې مېرگې گريابې من بووم... حوزنې کې بې جاسووس و هېمېکارې ئېنگلېسېان دېزانې، زېر بې فېقېرې مرد. جگې لې کتېبخانېکې، هېموو ناو ماې، يېکېدوو بېو و چوار نېمکېتې داربوو، مندايې نېبوو، ژنېکې کوردې تورکېې بوو، ناومايې بې ژن ماو کارکېري ماېانې دېکرد”. (8)

چېند ساېکې لې دواي مردنې حوزنې، (فاتېمېخان) خېزانېکې بې پېري و هېژاري لې ماېکانې بېغدا، کارکېر و خزمېتکاري ماېان بوو و بې ژيانېکې مېمرې و مېژي ژياوې و ئېوېش وېک حوزنې بې هېژاري ژيا و مرد؛ لې گېستانې شېخ عېدولقادري گېيلانې بې بېکېسوکاري نېژرا.

بەبێ، حوزنی ئاوها ژیا و مرد. کەمەمەك كەتەبی لێ دواى خەى بەجەهشت، ژمارەيك گەقار و ئاژنامەى دەرکرد و خەمەتى نەتەوى خەى کرد. ئاگەر حوزنی جاسووس و پیاوی ئینگلیزەکان بوايە، چەن ئاوها دەرژیا، کوا مووچەكەى! خەى کرەچى بوو. کوا ئا و خانوو و زەوى و دووکانانەى لێ دواى خەى بەجەهشت! بەچى لێ دواى ئا و ئینگلیزەکان نەهاتن و دەستى یارمەتى بە خەزانەكەى درەز بەکن! ئەستاش خەك هەيە، بەئەوى يەك كەتەبی ئا و پیاوی خوەندەتەوى و بە سودوو دەبەزێت: حوزنی بوختانى بە مەلای خەتە کردوو، حوزنی جاسووسى ئینگلیزەکان بوو! ئەمە تەنها بیستویەتى، ئاگەر خەى بەت و بەدواداچوون بەکات، مەقەر زەرەستى بە دەرەكەوت. کاتە شارى وانەز بەرفراوانکردنى جادەى گشتی وانەز کەوت، گەئەى (مەلای خەتە)*یان گواستەوى، بە شوێنەكى دى، مەن يەكەم كەس بووم، ئەمەم کردە هەوا. وتم: گەئەى مەلای خەتەیان لێ گەئە دەرەنا! وتم: دەبەت بە ئا و مامەئەى لێگەئە بەکن، چونکە هەم مردوو و هەمیشە زانایەكى گەورەى کوردە. هەبوو لەم هەوا و دەرەنبوون، دەرەنگوت: مامەستا لێگەرە، ئا و فتواى داو و پاشای گەورەى بە کوشتن داو! لێ زەرەكە و چالاکی و دیدارانەى لێسەر حوزنی لێ وانەز کراون و بەشداریم کردوو، کەتەبەكیشم لێ بواری ئەدەب لێسەر ئا و پیاو نووسیو. هەبوو، خەشى بە ئا شەبەر دادەنا، یان بیرەكى ئایینی توندەوى هەبوو. پەى وتووم: بە ئا و نەدە گرنگى بە حوزنی دەدەیت و ئا و بوختانى بە مەلای خەتە کردوو و جاسووسى ئینگلیزەکان بوو! يەكەم پرسىارى مەن ئا و بوو، چەند كەتەبی حوزنیت خوەندەتەوى، بەگومان بەشەرم و (هەچ)كەم پەدەتەت. یان پەیان دەتەم، ئاگەر ئەستەكەیت، وەرە بەگەم بە بەندە، بە خەم شەبەكەم و لێ تەبەگەم. لای مەن هەردووکیان مەقەر، نەمە فریشتەن و شایەنى هەئەن، دەکرەت هەئەکانیان دیار بەکرەن، شەتە جوانەکانیشیان بە جوانى سەیر بەکرەت و ناشیرین نەکرەن.

بە مەن هەم حوزنی و هەم مەلای خەتە، دوو پیاوی گەورەى کوردن و بە هەچ شەو يەك لای مەن ناشیرین نابن. ئا وەى بە ناشیرینی سەیری مەقەر بەکات، ئا و بەگومان خەى و بیرکردنەوانەى ناشیرینە. (سوقرات) قسەىكى جوانى هەيە (بوختان بەيە خراپە، هەموو كەس بە لێكدانەوى قبووەى دەكات). ئاخر چ كەسەك ئا و نەدەى حوزنی، لێ دراو، زینەدانیکراو، تەمەت و بوختانى بە هەئەستراو، بە جاسووسیان داناو. (زەكى ئەحمەد هەنارى) لێ نووسینەك ئا و زووم و ستەمەى لێ حوزنی کراو، بەمان دەخاتە و و “لێ عەراقدا (22) جاران گیراو، شەقەر (جاسووسەکان) هەمیشە بە دواووەى بوون و وەچانیان نەدەدا. (3) جاریشیان ژاریان داو، (2) جارانیش لێ دراو (9)

هه‌رواها له سوريا سه جار له‌دراوه و چوار جاريش له سه‌ردمه عوسمانى گيراوه. جار كه سه‌ربازانى تورك له‌ى ده‌دهن و چه‌ناگه‌ى ده‌شكه‌ن و تا مرد یشه هه‌شته‌وه، به هه‌ى شكان و نه‌وه له‌دهانه به‌زه‌به‌رى به‌رى كه‌وتبوو.

به‌داخه‌وه! له نه‌ستادا، بوختان و قسه‌ى ناب‌جه و شه‌واندنى مه‌ژوو و نه‌به‌ووبردنى كه‌سايه‌تيه‌كان و سه‌ركرده‌كان و پياوه ئايينه‌كان و شاعير و هونه‌رمه‌ند و ته‌نانته‌مره‌فه‌كه‌ى ئاسايى، نه‌وه‌نده زه‌ر بووه، به‌ ئاسانى و به‌ ژيريه ده‌ستكرد و به‌گه‌گه‌نام و نام و نووسراوى سه‌خته‌ى دروست بكه‌يت و له گه‌گه‌ى سه‌شياه ميدياوه، به‌او بكه‌يته‌وه.

سه‌رچاوه

1. ئازاد عه‌بدولواحيد، حوسه‌ن حوزنى موكرىانى له ياده‌وه‌رى حه‌مه‌به‌ردا. گه‌فه‌رى امان، ژماره (177)، 5/2/2012، ل 36.
2. ده‌شاد خه‌تات-ياسين برايم، لانه‌ى شه‌وان. چاپخانه‌ى شه‌وان، سه‌ران، چاپى يه‌كه‌م، 2026، ل 46_48.
3. سه‌رچاوه‌ى په‌شوو، ل 5.
4. گه‌فه‌رى زارى كرمانجه، ژماره (10)، 30ى ته‌مووزى 1927، ل 23.
5. د. محه‌مه‌د خدر مه‌ولوود، غونچه‌ى به‌هارستان. چاپى يه‌كه‌م، هه‌وله‌ر، 2025.
6. د. كوردستان موكرىانى، گه‌فه‌رى وه‌وناكه‌ى، يه‌كه‌مه‌ى مين گه‌فه‌رى كوردى شارى هه‌وله‌ر 1935_1936. چاپى يه‌كه‌م، ده‌زگاي ئاراس، ل 31-41.
7. نيگار عه‌بدولله‌ كريم قاره‌مان، په‌گه‌ى كوله‌توورى (ده‌نگى گه‌ته‌ى تاز) له نه‌نامه‌گه‌ه‌رى كورديه‌دا، 2022، نامه‌ى ماسته‌ر، زانكه‌ى چه‌رمه‌، كو‌يه‌ژى زمان.
8. هه‌ژار موكرىانى، چه‌شته‌ى مه‌ه‌ور. ناوه‌ندى چاپ و به‌او كرده‌وه‌ى كه‌ته‌يه‌ى ميه‌ره‌گانه‌ى، چاپى دووه‌م، 2007، ل 112-113.
9. گه‌فه‌رى هه‌تاو، ژماره (179)، 15/7/1960.

▪ مه‌لاى خه‌ته‌: مه‌لا محه‌مه‌د نه‌فه‌ندى كو‌يه‌ى مه‌لا نه‌حه‌مه‌د، به‌ مه‌لاى خه‌ته‌ ناسراوه و زانا و موفته‌ى ميرنشينى سه‌ران بووه له‌سه‌رده‌مه‌ى پاشاي گه‌وره‌. گه‌ه‌ه‌كه‌ى له په‌شه‌ قوتابخانه‌ى ناماده‌يه‌ى وه‌اندزى كو‌يه‌ان بوو، له ته‌نيشت مه‌سته‌فا به‌گه‌ى باوكى پاشاي گه‌وره‌ نه‌ژرا بوو. نه‌ژى 11/7/2007 له به‌ر نه‌وه‌ى گه‌ه‌ه‌كه‌ى ده‌كه‌وته‌ به‌رجاده‌ى گه‌ته‌يه‌ى وه‌اندز به‌خا. به‌يه‌ له‌وه‌ نه‌ژه‌،

شاروانی واندز، ووفاتی ئو پیاوی گواستوو ب گستانی
گرددگردد و ئستا گگگکی دیار و نوژنکرایتوو.

ئوق لئوان دین و نئتوو؛ تئامانک ل هاوسه نگیی فیکریی ککالی هاوچرخ. نووسینی: کارزان عزیز

ل مژووی بیری مر فای تیدا، هیچ دوو چمک هندی «دین» و
«نئتوو» ن بوون ما یی داگیرسانندی کپی گورترین بختندی،
ئخلاق و ئازایتی، و ل همان کاتیشدا، سرحاوی کاولکاری،
دابشبوون و قیرانی قو. هردوکیان ل قووترین پویستی
دروونی و بوونگراییکانی مر فوو سرحاوی دگرن؛ دین ب
وامدانووای پرسیار گورکانی مانا، سرحاوی و کتایی ژیان و
داینکردنی پشتینییکی قووی ئخلاق ب مر فو، و نئتوو ش ب
بخشینی ناسنام، زمان، یادوویری هاوبش و جوگرافیایکی
پارلراو ک مر فو تیدا ل هستی نام بوون درباز دکات. بام
کاتک ب دیدکی خندگران، زانستی و فلسفی سیری ئم هاوکش
ئاز ددکین، پرسیار بندتییکی ئوو ی: ئایا پگیی «ئوق»
ل نام ناوئند هستیاردا ل کو دای؟ ئایا ئوق حاکمکی بای ب
اگرتنی هاوسه نگی و گریکردن ل کارسات، یان تنها ئامرازکی
ملکچ ل بردد م سرحاوی ل هیجانکانی ئم دوو هرحاوی مزن دا؟ ب
وامدانووایکی ئکادیمیان و هندی قوو، پویست ل سرحاوی
ب وردی سیری ئو گرکولر مژووی بکین ک ل لئوان ئوق و
دیندا بوونی هی.

یکم: ئوق و دین؛ ل لئوان تگیشتنی خندگران و دگمانی
ا بردودا

لله وانگه يه كي مژوويي و م عريفيدا، دين په يام كي ځي و
 ئه خلاقيد به بهر زكردن و بهي مرقي و به خشي پيرزي به بووني.
 بهام كاتك ئم په يام دك ووتد ناو بازني زمان، تگگ يشتن،
 مژوو و د بهتد به شك له فره نكي كم م ايتي، خرا په ويستي
 به ت امان، لكدان و و شيكردن و د بهت و ل و ئركي م زني
 ئق د ست په د كات. ك شك كه هميش له و خا دا د ست په د كات كه
 ئق د كرتد قوربانيي تگگ يشتن كي داخراو، نه گ و د گما، كه
 تيدا دق له چوارچ و ه ند مر يي، شارستاني و س رد ميه كيدا
 داد به نرت. كاتك دين له چوارچ و ي خو نندن و ي كي توندوتيز و
 داب او له يا يستي س رد مدا ق تيس د كرت، مرقي تواناي داه نان،
 تگگ يشتن له جياوازي و په شوازيكردن له «ئوي تر» له د ست د دات و
 ثيان د بهتد پر س ي كي سخت به س ين و ي ئازاديي تاك ك سي. له
 بهرامب ردا، ئق ق ي خن گر، كراو و گ ش س ندوو ئ و كلي
 ز ين ي كه د توانت د ق كان له قوو اي م به ستد مر ق د ست و
 ئه خلاقيد كانيا ندا بخو نند و، و بيانگونج نند له گ
 گ انكاريي كاني س رد مدا به به ئ و ي هيچ له ناو ك ځي و
 س نه ك يان ك مبه ت و.

دووم: ئق و نه ت و؛ له ه شياري نيشتمان يي و تا ش ق نيزمي كوړ

له لاي كي تر و، كاتك تيشك د خ ين س ر په يو نديي نه وان ئق و
 نه ت و، د بينين نه ت و ت نها كم م خاك و سنوور كي جوگرافي
 به گيان يان كم م مر ق كي ه م م كي نيي، به كو به ره م
 ه شياري، زمان، ياد و و ري، مژووي هاو به ش و م عريف يي. ئق ق ي
 نه ت و يي، كاتك له س ر بن م اي به ها با ا كاني و ك مافي مرقي،
 هاو ا تيووني يه كسان، داد پ رو و ري و فر چ شني بنياد بنرت، د بهتد
 لانك ي كي م زن به په شك و تن و پاراستني ك رام تي مرقي، به جر ك
 كه تاك تيدا ه ست به ئارامي، پار زراوي و به شداريي است قيند
 د كات. بهام م ترسيي گ و و و كوشند ك له و كاتد س ر ه د دات
 كه ئق له كاركردني زانستي و خن يي خي د و ست و د ك ووتد
 خزم ت «نه ت و په رستي كوړ» و ش ق نيزمي ت س ك و. لم د خ نه خ ش
 و س زداريي دا، نه ت و د بهتد به كي پيرز و ها، كه د بهت
 ه موو به ها مر يي كان و ئازاديي تاك ك سيي كاني له په ناويدا
 قوربان بكرن. ئق ق ي ش ق ن يي، جياوازيي كاني و ك ه ه ش ي كي
 بوونگ رايي د بينت و به مان و ي خي په ويستي به دروستكردني
 دوژمني ناو كي و در كي ه يي، كه ئم م ش كم م گ د خات ناو
 بازني ي كي داخراو و نوم له ق، ج نك و ق يراني به رد وام و.

گروو و هٲٲوٲستی ٲووناکی و تاریکی نٲوان سٲز و ئٲٲٲدا یٲکلا دٲٲٲٲوٲ. ئٲٲگٲر فیکر و زانست نٲتوانن جٲٲوی ئاراستٲٲکان بگرنٲ دٲست، مٲترسیی ئٲوٲ هٲٲی کٲ شوناسٲکانمان لٲ قٲٲای ئازادیٲوٲ ببنٲ گٲٲستانی فرٲٲشنی. بٲٲی، گٲٲانٲوٲ بٲ سٲدی لٲژیک، ٲٲزگرتن لٲ فرٲیی و سٲروٲرکردنی ئٲٲٲی ٲٲخنٲگر، تٲنها بٲاردٲٲک نیٲٲ بٲ باشرکردنی دٲٲٲکٲ، بٲٲکو تاکٲ مٲرجی زیندوو مانٲوٲی هٲشیاریی نیشتمانی و مرٲیی ئٲمٲٲ لٲ جیهانٲکی ٲٲ لٲ گٲٲاندا.

مٲٲژووی وٲٲ. . (تٲگٲ یشتنی تٲکنیکی و بیرى هونٲری) . . ءٲدولموتٲلیب ءٲبدوٲٲا

هٲر لٲ سٲردٲمی ئٲفلاتوونٲوٲ، تاکو ئٲمٲٲ "وٲٲ" وٲک بابٲتٲکی شیکاریی دٲروونی و هٲشیاری مٲعریفی لٲ مٲژووی فٲلسٲفٲ و هونٲردا قسٲی زٲری لٲکراوٲ. لٲو فٲیلٲسوف و سینٲماکارانٲی کٲ بونیادی ٲٲٲژی فٲلسٲفٲی میدیا، ٲٲخنٲیی سینٲمایى لٲسٲر وٲٲٲ داٲشتٲتٲوٲ (ژان بٲدریار) و (ژان-لوک گٲدار).

(1)

وٲٲٲی "دیمٲنٲک لٲ ٲٲنجٲری لو گراس" لٲلایٲن زانا و فیزیاکاری فٲرٲنسی (ژٲزٲف نیسفر نیٲس) تٲمارکراوٲ و بٲ یٲکٲمین فٲتٲگرافی مٲژووی دادٲنرت؛ لٲ تٲمارکردنی ئٲو دیمٲنٲدا ٲٲیامی ئامرازی (تٲکنیکی) ٲوونکردٲوٲ؛ واتٲ ٲٲنگدانٲوٲی سادی واقعی تٲمار نٲکرد، بٲٲکو خودی "میکانیزمی ئامرازٲکٲ" (کارلٲکی تٲکنیکی و کیمیایی لٲگٲٲ ووناکی و کات) دا بووٲ ناوٲٲکی بٲٲٲٲی دیمٲنٲکٲ: سٲربانی باٲٲخانٲکانی دٲوروبٲری ماٲٲکٲی "نیٲس" لٲ سن-ئٲت-مارن. لٲ دیمٲنٲکٲدا ٲٲناکیی خٲر لٲ هٲردوو لای ٲٲژھٲٲات و ٲٲژئاوای باٲٲخانٲکاندا و دواتر سٲبٲریان کردووٲ، چونکٲ ماوٲی گرتنی وٲٲٲکٲ (8) کاتژمٲری خایاندووٲ، بٲٲی وٲک جٲرٲک لٲ "کٲٲٲٲٲوونی کات" لٲناو گرتٲٲکی فٲتٲگرافیدا بٲرجٲستٲ دٲٲٲ؛ لٲرٲدا مٲژووی وٲٲگری بٲ خودی ئامرازٲکٲوٲ بٲندٲ، نٲک بٲ دراماتٲٲجیی دیمٲنٲکٲ. ئٲگٲر لٲگٲٲ "دیمٲنی کٲٲٲٲکی کٲن، چٲٲ و

بەدنگ" بەراورد بکەین، کە (فالتەر بنیامین) لە وتاری "کاری هونەری لە سەردەمی دووبارە بەرهەمەنانەوی میکائیکیدا" قسەیی لێکردوو؛ ئێو دەتوانین ببین "دیمەنەک لە پەنجەرەیی لو گراس" واقعەکی بەلایەن نیشان دەدات و زۆتر جەخت لەسەر وردەکارییەکانی ژینگەی فیزیکی دەکات و. بەبەلام لە "دیمەنی کەمەکانی کەن، چۆ و بەدنگ" دیواری کەن، کەریوچی شکاو و پەگای بەردەم ژکراو... ئاماژە بە خولانەوی مەژوو دەکات؛ زینە دیواریکان و کەمەبوونەوی پەنگەکان، جەرە جوانییەک دەخوێنێت کە پەیی دەگوترێت "جوانیی شوێنەوارەکانی کات"؛ بەو مانایە کات دەبێتە ماددەییکی سەرەکی کارە هونەرییەکە و "ووبەرەکی کراوە بە خەیا". واتە لە تەمارکردنەکی ڕووتی تەکنیکی وە یان "کەمەبوونی کات" و دەپێنێت و بە "ووبەرەکی کراوەی خەیا"ی قووی ڕووتی هونەرییە.

بەگومان وێنەکە (ژەلف نیسەر نیپس) لەووی مەژووید و تەبەتمەندی خەیی، بەبەلام ڕەنەکی خەر و پاشان سەبەرکردن، تەبەبوونی ژینگەی فیزیکی کات و بەشایی دەنوێنێت؛ واتە وێنەکە مامەتە لێگە "ئەستا" و ماوی "8 سەعات" دەکات و توانای داوەانی "لەر" دا نییە. کەچی لە وێنەیی دوو مەدا چەیی کەمەکان و نەبوونی ئەستەوخەیی مەرەف و بەدەنگییەکی ناکاتە تەبەبوونی کات و بەشایی، بەکەو کات دەبێتە ماددەییکی سەرەکی دیمەنەکی: کورسییەکی بەجەماو، دەرگایەکی داخراو، دیواری زاو و فەنەسەکەدەنە بەگەیی بوونی پەشووتری مەرەف، ئەم دەخە "وەرگر-بەنەر" تووشی جەرەک لە پرسیارکردن دەربارەیی ئەو کەسانەیی پەشتر لەویدا ژیاون، دەکات. وێنەیی یەکەمیان چەقی پەرەسەندنی تەکنیکی فەتەگرافی نیشان دەدات. وێنەیی دوو میان ڕووتی پەرەسەندنی فەتەگرافی دەنوێنێت. هەردوو دیمەنەکان هەندە مەژوویی و لایەنی فەلسەفی تەکنیک و هونەر دیاری دەکەن. بەبەلام پرسیار ئەوەی: ئایا دەرە (تەکنیک و هونەر) وەک جیاوازی نەوان تەگەشتنی هەستی و بیری ئەبستراک تەماشا بکەین؟!.

(2)

پرسی مەعریف و چەنەتی گەشتنی مەرەف بە زانست، هەمیشە یەکە بوو لە تەوەرە سەرەکییەکانی مەژووی فەلسەفە و دەرەناسیی مەعریفی. لە بەنەتەدا، ئەزموونی مەرەف لێگە "بوون" لەسەر دوو پایەیی جیاواز و تەگەمەشراو وەستاو: یەکەمیان، تەگەشتنی هەستی کە ئەستەوخە بە جیهانی ماددی و هەستە و دەرمانەستەتەو. دوو میان، بیری ئەبستراک کە توانای داوەنەیی چەمک، داشتەنی مانا، و تەبەاندنی واقعی هەیی. لەنەوان ئەم دوو ئەستەدا،

جياوازيبه کی مـعريفی قوو له مـژووی تـکنیکی و ټـوتی هونـرييدا به دی دـکړت، به و مانايه ی که هـډنـدی “تـکنیک” وکـ نامـرازی به رهـمـهـنـانی ټـکوپـک و دووبارـبوو و دـبـیـنـرـت و هـډنـدی “هونـری” وکـ کايـی دا هـنـان، دـرـبـیـنی ټـحی و ئیـسـتـایـکی تـماـشا دـکړت.

لهـر دا مـژووی تـکنیکی “دیمـنک له پـنـجـری لو گـراس” یـکـمـین دـروازـی چوونـ ژوورـوی مـرـځ به ناو جیهانی وـډنـ!، ئـگـرچـی ئـو ئاستـی مـعـریف تـنـها مـامـمـم لـگـم ئـو دا دـکـات که “ئـسـتا” و “لـر” دا به ماوـی هـشت سـعـات ئامادـی؛ ئـگـرچـی ئـو ئاستـی مـعـریف ئاستـوځ لـگـم گای هـسـتـکـانـو (بـیـنـی، بـیـسـتن، بـرکـوتـن، تـامـکـردن، و بـنـکـردن) تـگـیـسـتنـک تـمـار دـکـات و ځـسـمـتی بـنـمـتی ئـو تـگـیـسـتنـ لـو دا کورت دـبـنـو که دیـاریـکـراو و تاـکـکـسی؛ به نموونـ، بـیـنی ټـناکی و پاشان سـبـر له “دیمـنک له پـنـجـری لو گـراس”، که ی زانیاریـکـانی له سـنـوور کی دیـاریـکـراودا دـمـنـډـو؛ وا تـ کـشـکـی لـو دا ی که مـژووی تـکنیکی “مـژووی نامـراز و ټـگـاکـان” توانای مـامـمـم کـردنی لـگـم تـکنیکی مـژووی “نامـراز و ټـگـاکـانی خوـنـدـنـوی مـژو” دا نیی.

بهـم بـری ئـبـسـتراک وکـ پـنـډـو یـک له شـتـکـانـو به چـمـکـکان له “دیمـنی کـکـانـکی کـن، چـ و بـدـنـگ” دـبـیـنـرـت، وا تـ فـالـتـر بـیـامـین تـنـها قـسـی له نـیـشـانـدانی دیمـنی کـکـانـکی کـن و بـدـنـگ نـکـردو. بهـکو دـسـت دـکـات به خوـنـدـنـو و بهـراورـدـکردن، و پـیـوـسـتـکردنی نـیـشـانـکان به ئامادـی نادیار و “نـبوونی مـرـځ” و؛ لـو و شـو پـی وایـ ئـمـوونی هونـری چـتر هـکارک نیی به گواستـنـوی نـریـتی هونـری، بهـکـ پانتایـی کی ځـنـیـد که مـرـځ تـیـدا فـر دـبـت چـن بهـرگـی زـبر و شـکـکـانی (کات) بـگـرـت. ئـو ئاستـ له بـیـرکـردنـو مـودایـکی بهـسـنـوور دـبـخـشـتـ مـرـځ تا کو له سـرووی شوـن و کاتـو مـامـم لـگـم چـمـکـکانـدا بکات. بهـم لـگـم هـمو ئـوانـشـدا پـیـو نـدی نـوان ئـم دوو کایـ مـعـریفـی پـیـو نـدی کی دیا لـکـتیکی و تـواوکارـی، نـک دزایـتی. “تـکنیک” و بهـم دـداتـو و کـشـ چارـسـر دـکـات؛ بهـم “هونـر” پـرسـیار دـخوـقـنـت و واقعـ دـپـشـکـنـت.

کـوات تـگـیـسـتنـی هـسـتی (تـکنیک) به چـمـکـ ئـبـسـتراکـکان کوـر، چونکـ توانای ټـکـسـتنـی زانیاریـکـانی نیی؛ چـمـکـ ئـبـسـتراکـکان (هونـر) یش به تـگـیـسـتنـی هـسـتی بهـتا، چونکـ پـیـو نـدیـان به واقعـو دـپـچـت، لـر و جياوازی مـعـریف نـوان تـگـیـسـتنـی هـسـتی و بـری ئـبـسـتراک لـو دا ی که هـسـت، مـرـځ لـگـم کاتـی ئـسـتا و مادـد دا دـبـسـتـو، لـکـتـکـدا بـری ئـبـسـتراک، ئازادی مانا

(3)

واقیعی وښککې (ژرف نیسفر نیس) به قووایید و ماوی (8 سعات) درېژبته و، واقعېکې فیزیکی پیښو و بشوویکې گشتی د کډوټ ناوډناسیید. بېام وښککې (فالتېر بنیامین) واقعېکې پرسنامېزی بندتېی شووټر کردو، واقعېکې ئامازیی بېره مه ناو. شوښواری ئنتلېژی کورسییېکې بېجماو، د رگایکې داخراو، دیواری زاو و فانسک ل فکر و هشیاری و رگر-بینردا بېجی د هټت.

بې گشتی وښ پکها ته یېک به تماشاکردن، کاتک شوښ د گرتت خې و ل کات د پټتو؛ بې و ش لگای هاوشو سازیی و تېواوی بوون بې ورد کارید کانید و ئاشکرا دکات. بې دیمې بېخراوېکې تېموثراوی نیی، بېکو ل یېک کاتدا هټگری استگېی و ئزموون و د ربیند کانی ل پرسیاری جېراو جردا بېنگ د د ن و؛ بېو مانایېش دالی هونری ئامازیی بې زیاتر ل دلال تېک.

وښ د توانت ل واقعیدا بېگ داکوت و وونتېر ل ووداو و باو پکراوتر بېرجست بېت. پېامک بېت بې مجازی و انبېژي و

مزییټ، بـمـجـر بـنـاـتـوانـر بـجـاـواـزۍ لـنـوان مـیـدیـلـلـژۍ
 “تـکنـیک” و ئـنـتـلـلـژـیـای “هـونـرۍ” دا بـکـر، چـونـکـه تـکـنـاـون،
 کـوـا تـلـلـ نـجـا مـدا دـکـر تـهـاوشـو بـسـازۍ و اقـیـع بـلـلـمـز جـگـر و
 شـارـاوـکـان تـر بـکـر، وـکـ لـلـ “دـیـمـنـک لـلـ پـنـجـرۍ لـو گـراس” دا
 هـا تـوو؛ چـونـکـه سـروشـتی هـاوشـو بـسـازۍ (ماوۍ 8 سـعـات) بـر هـمـد هـنـد تـ
 کـ پـشـتـیـوانۍ لـلـ نـاکی و دـا هـا تـنی سـبـر دا دـکـات، هـا و کـات خـسـتـی
 گـوا سـتـنـوۍ نـریتـی هـونـرۍ لـلـ “دـیـمـنـی کـلـلـنـکی کـن، چـلـ و
 بـد نـگ” تـنـهـا لـلـ بـواری (ناو نـد نـاسـی- مـیـدیـلـلـژۍ) و ئـنـتـلـلـژـیـدا
 نـیـی، بـلـلـکو لـلـ چـسـپـانـدنۍ جـاواـزۍ و تـایـبـنـد مـنـدی نـا ئـا مـادۍ یـی
 مـر بـیـوۍ خـی دـشـار تـوو، بـخـنـد کـردنۍ ئـو بـیـر کـیـی، کـ و بـنـد
 وک ئـا مـرا زک بـلـ گـوا سـتـنـوۍ و اقـیـع دـبـیـنـت، گـوزار شـت لـلـ دـو بـار
 دـا هـنـان و خـو نـدن و دـا شـتـن و دـکـات.

(4)

و بـنـی “دـیـمـنـک لـلـ پـنـجـرۍ لـو گـراس” جـاواـز لـلـ و بـنـی “دـیـمـنـی
 کـلـلـنـکی کـن، چـلـ و بـد نـگ” چـونـکـه ئـوۍ دـوا یـان هـلـلـگـری اـمان و
 بـیـر کـردن و بـد واد اچـوون، تـنـهـا لـلـ سـر ژـیـنـگۍ فـیـزیکـی
 نـو سـتاو، بـمـجـر هـر هـو و وک بـلـ خـو نـدن و اقـیـعۍ مـر یـی،
 دـبـت لـلـ خـا کـی ئـنـتـلـلـژـیـو دـسـت پـبـکـات کـ خـودی (اـمان و
 بـیـر کـردن و بـخـنـد) یـی، نـک لـلـ خـا نـا و نـد نـاسـی تـپـلـلـ بـوونۍ کـات و
 بـشـایۍ (نـا کـی خـر و سـبـر کـردن).

ئـا یـا ئـمـم گـشـسـنـدنۍ تـکـنـلـلـژـیا (لـلـ بـواری مـامـلـلـ کـردن لـلـ گـلـلـ
 و بـنـد) دا چـ ئـالـلـ نـگـار یـی کـی مـلـلـی دـخـو قـنـت؟ تـکـنـلـلـژـیـای
 هـاو چـرخۍ و بـلـ تـایـبـتۍ لـلـ سـر دـمۍ مـیـدیـای دـیجـیـتـالۍ و ژـیـری
 دـسـتـکـرد دا، پـلـگۍ ئـنـتـلـلـژـیـی و بـنـی لـلـ ئـا مـرا زکۍ نـیـشـانـدانۍ
 و اقـیـع و بـلـ چـالاکی دـا هـنـانۍ هـایـپـر-واقـیـع گـلـلـیو، ئـو و بـر چـا نـلـ
 تـکـنـلـلـژـیـی ئـالـلـ نـگـار یـی کـی مـلـلـی قـوۍ لـلـ گـلـلـ خـیـدا هـنـاو؛
 کـا تـک لـلـ و بـنـد دا سـنـوری نـوان اـسـتی و دـر، ئـس و کـپی، و بـلـلـگ
 و و هـم... نـا مـنـ! بـلـ بـد واد اچـوونۍ ئـم قـیـرانۍ مـلـلـی یـی،
 تـیـر یـی کـانۍ ژان بـلـلـر لـلـ فـلـسـفـی مـیـدیـا و پـر ژۍ سـیـنـمـایۍ و
 بـخـنـد یـی ژان-لـو ک گـلـلـ دـار دـو پـانـتـایۍ فـکـری جـو هـلـر یـمان بـلـ
 دـسـاز نـن.

(5)

(ژان بـلـلـر) جـخـت لـلـ سـر چـمـکی “سـیـمـیـولا کـرا” و “هـایـپـر-واقـیـع”
 دـکـات و، بـلـلـم لـلـ و دا ئـالـلـ نـگـار یـی مـلـلـی یـی کـان تـنـهـا لـلـ
 “سـاخـتـکـردن” ی و بـنـد دا کـور تـا بـنـو، بـلـلـکو لـلـ و دا کـور تـد بـنـو کـ
 و بـنـی تـکـنـلـلـژۍ چـیـتر نـو بـنـلـلـر ا یـی و اقـیـع نـا کـات، شـو بـنۍ و اقـیـع
 دـگـر تـوو، بـلـ بـوای بـلـلـر لـلـ پـر سـیـای هـاوشـو بـسـازۍ و

لاسا يکړدن وېدا، وېنډ چوار قېناغ تېدې پېښې: له ننگدان وې استیې وې دېست پېدې کات، تاکو دېگاتې قېناغې چوارم کې تېدا وېنډ هېچ پېوېندیې کې بې استیې وې نامېنېت و لېخېدا دېبېتې سیميولاکرا. بېمجېرې "پاشکشی استی" وېک ئالېنگاریې کې مېاې دېردېکې وېت؛ مړې هېوچېرخ چېتر لې واقیعدا ناژې، بېکو لې ناو تېکې وېهمې لې نېشانې و ئاماژې دېستکردېکاندا دېژیت کې بېردېوام تېکنېلېژیا بېرھېمیان دېنېتېوې. بېو مانایېش بېرپرسیارېتې مېاې لې بېرامبېر ئېو هاپېر-واقیعه هېچ مانایې کې نامېنډ، چونکې ووداوېکان تېنھا دېبنډ دیمېنکې میدیایې و بېدېنگکردنې جېوھېر.

(5)

دېرھېنډېر (ژان-لوک گېدار) لېکگې سینېما و فکرې دژې-سیناریې وې، ئاماژې بې دېسېتې وېنډې میدیایې و پېشېسازې هېوود وېک ئامرازي "تایدېلېژې و دېستېسېرداگرتنې هېشيارې" دېکات. لای گېدار، دېستکاریې تېکنېلېژيې وېنډې و مېنتېاژکردنې بې ئاگادارکردنې وې پېشوختې (تېکدانی کېرامېتې کېسې و ژيانې تایېتې)، جېرېکې لې توندوتیژيې "بینېن" بېرامبېر وېرگر-بینېر. بېو مانایېش دېستکاریې تېکنېلېژيېکان، وېنډې مېنتېاژکراو و بازرگانی بېسېر وېرگر-بینېردا دېسېپېنن تاکو گېگا لې بېدواداچوون و بېرکردنې و امانې خنډېگرانې بگرن. کېواتې ئالېنگاریې مېاېکې لای گېدار لې وېوونې "دیالېکتيکې بینېن" دا چې دېبېتېوې. گېدار پرسیارېکې مېاې دېکات و دېوې: "تایا ئېمې سېرکېری وېنډېن، یان وېنډې کېنتېکېری ئېقېمانې؟".

بېمجېرې لې فیلمې "مېئاوا لې زمان" دا ژان-لوک گېدار تېنھا تاقیکړدنې وېکې سینېمایې بېجې ناهېنډې، بېکو هېوېستېکې جېوھېریې بېرامبېر ئېو توندوتیژيې هېمایې دېنوېنډې کې وېنډې هېوچېرخ بېسېر هېشيارې مړېفدا دېسېپېنډېت. گېدار لېم فیلمېدا پېوېندیې دېسېتېخوازانې "دال" و "مېدلول" هېدېوېشېنډېتېوې. لې فیلمېکېدا دېنگېکان، وېشې خنډېیېکان و مېسیقا بېشېوازېکې پچېپچې و ناېک دېکېونې سېر دیمېنډېکان. بېسېرها تېکې دیاریکراو لې سېرېتاوې تا کېتایې ناگېنېتېوې. لېبری ئېوې، فیلمېکې وېک کېلاچېکې بینایې "بصرې" و فکرې، یان وتارېکې فېلسفېی سینېمایې لېسېر زمان، وېنډې، پېوېندیېکان، و تېکنېلېژیا دارېژتووې. واتې زمان چېتر ئامرازي بېانکردنې وېنډې نیې، وېنډېش چېتر وونکېرېوې زمان نیې. بېو مانایېش بینېر-وېرگر چېتر ناتوانېت دېقېکې بې ئاسانې بخوېنډېتېوې، چونکې نېشانېکان لې سېرچاوېکانې خېان دابېاون. لېم خاېدا فیلمېکې پړسېی "مېئاواکردن لې زمان" جې بېجې دېکات؛ نېک

[illegible]

بہ مجہر پر پڑی "ماٹاوا" بے زمان "اگہ" یا ندنی شکست ھہنانی وندی
 هاوچہ رخہ لہ نوہندہ رایہ تیکردنی استی، و اگہ یا ندنی ئاگاداریہ کی
 مہا پیہ بہ رامبہر دہ سہاتی نیشانہ دہ سترکہ کان. گہ دار لہ لہ گای
 داتاشینی زمانی سینہ مایی تایبہت بہ خہیو، داوامان لہ دہ کات
 لہ جیاتی ئوہی بینہر کی بہ ئاگای ناو ہایپہر واقع بین،
 چاودہر کی ادیکاہیانہ بین و کردہی بینین لہ ھہوہستہ کی فہلسفہی،
 مہا لہی و خہ ییدا تہ تہ بکہین. گہ دار پہمان دہ لہت بہ
 گہ یشتنہو بہ استی و پاکی بینین، دہ بہت ماٹاوا لہ زمانہ
 چہ سیاوہ کان و فہرمہ تہ قلیدیہ کانی سینہ ما بکہین.

عبدولموت ليب عبدود

29/8/2026 هـ و ل ر

د ډوهمه‌ی حهره‌س قهومی له

مـاژووی هاوچه رخی کوردستان و عـراقدا .. ئاکی عه بدو

له وه تهی وـاتی عـراق له ده ره نجامی جه نگی یه که می جیهانی دروستکراوه و باشووری کوردستانی پـوه لکـنـراوه، بهردهوام کاربه دهسته باـکانی حکومه تهکانی ئه و وـاته، جیاوازیان له نـوان دانیشـتوانه کهی کردوو و زـر جاریش به پاـنهری ره گه زپه رستی، دهسهـاتیان پیاده کردوو و له بهرامبهـر خهـکی کورد سته میان کردوو. بـگومان کوردیش وهـک چـن پـش دامه زرانندی ئه و وـات و حکومه ته له چاوهـوانی پـکهـنـانی وـاتـکی یه کـگرتوو کوردستانیدا بوون، به و شـوهیهی که له بهندهکانی (ولسن) ی ناو کـنگرهی ئاشتی ساـی 1919 ی پاریس ره وایی پـدرا بوو، ههرگیز به و دابهـشکاری و لکاندهی بهـشکانی کوردستان به حکومه تهکان رازینهـبوون، له بهرامبهـر زهـبر و سته می ئه وانیش بهردهوام بهـخـاگریه وه بهرپهـرچی داوه ته وه.

له لایه کی دیکه وه دواي دروستکردنی حکومه تی عـراق له ساـی 1921 چه ندان جار له ناو ئاستی باـای دهسهـاتی سهربازیدا کووده تا به سهـر حکومه تدا کراوه و رژـمی نوـی پـکهـنـراوه. یه کـکـلهـوانه کووده تا کهی رژی 8 ی شوباتی 1963 بوو که حزبی بـعـس بـسـرکـایـتی عـبدولسـلام عارف و ئـحمـد حـسـن بـکر دژی عـبدولکـریم قاسم ئـنـجامیاندا. جا له شوـن رهـخسانی زه مینه سازی تـگهـیشتن و کـتاییهـنان به کـشهکان و رزگارکردنی وـات له قهیرانهکان، که ئه و سا رووبهـووی کاریگهـرتـرین شـشـشی کورد بـهـوه، که چی به عسیهکان دواي دهسهـات گرتنه دهست یـکـکـل کار بهراییهکانیان، دامـزـرانندی (الحرس القومي) بوو، کـل لـ دـرـوی سوپای فـرمی، میلیشیا یـکی چه کداری حزبی بـسـهـروبهـری پهلاماردهـر و شهـفرـش بوو. ئامانجیش له و کاره چـسپانندی دـسـات و سـرکـوتکردنی ههـموو نـیارانهکانیان بوو، به تایبه تیش شیوعیهکان، بهـام ههـر زوو کرا به ئامرازـکـ دژ به کورد، به شـشـشـگـ و سفیلیه وه. ئه و میلیشیا به پـی بـیانی ژمارـ (3) ئه و ساـه دامـزرا. ئه ندامهکانیشی که زیاتر گـنج و هـرزـکارانی به عسی بوون، به شـکیشیان پـشـتر لـ لیژنـکانی ئاگادارکردنـو (لجان الإنذار) بوون کـ ساـی 1959 دامـزرا بوو، بـ یاسای ژمارـ (35) ی ئه و ساـه دـسـاتی فراوانی پـدرا، بـهـهیچ چاودـریـک. ئه وانیهی سـرکردایـتی ئـو هـزـشیان ده کرد له کـسایـتیـی ديارـکانی بـعـس بوون، لـوانـ (عـبدولکـریم

نوسرێت) و (مونزیر توفیق خورشید ئێـلوـنداوی) کـ ئه‌وه‌ی دوا‌یی له‌ سوپادا پـلـی عـمیدی هـبوو و وـک فـرماندـی گشتی دـستـنیشـانـکـرا بوو.

به‌و جـهـره‌ سه‌ره‌سه‌ قه‌ومی وه‌ك هـه‌زـكـی خـبه‌خشی نیشتمانی ناسـنـرا و زـه‌ به‌خـه‌راییش وه‌ك هـه‌زـكـی میلی رـه‌كه‌راوی مه‌شق پـه‌كه‌راوه‌، ته‌نیه‌وه‌ ناو باره‌گاکانی سوپا و سه‌رانسـه‌ری وـه‌ات. ژمارـی ئـه‌ندامه‌کانیشی تا ده‌هات زیاد ده‌بوو تا گـه‌یشـته‌ ئاستـه‌ک کـ لـگـه‌ ژمارـی ئـه‌ندامانی هـه‌زـه‌ چـه‌کارـه‌کانی عـراق نزیک بـه‌ت. ئه‌مه‌و بـه‌ خـه‌ جیاکردنه‌وه‌ش له‌ خه‌کـی، پارچه‌ پـه‌یـه‌کی سه‌وزیان له‌ قـه‌یـان ده‌به‌ست. جان پـه‌ادیـه‌ری نووسه‌ری فه‌ره‌نسی له‌ کـتـه‌به‌که‌ی (کورد.. شه‌رشـی بـه‌ده‌نگ) سه‌باره‌ت به‌و قـه‌هـسته‌ سه‌وزانه‌ نووسیویه‌تی (له‌ ووی و و ئایدیا له‌گه‌ کراس هـه‌شـه‌کانی نازییه‌کان به‌راورد ده‌کـه‌ن). ئه‌وان بـه‌ ده‌یه‌نـانی سیاسـه‌تی حزبی بـه‌عس، ئامرازـی سه‌رـه‌کـی بوو زـه‌به‌ی کاره‌کانیشیان بـه‌ چاوـدـه‌ری یاسایی ئـه‌نجـام دـا. هه‌ر له‌ رـه‌ه‌کانی یه‌که‌می دوا‌ی کووده‌تاکه‌ به‌ربونه‌ ناو شاری به‌غدا و زـه‌ کرده‌ی نه‌شیـاو و نه‌بـه‌راویان له‌ په‌لامار و کوشتن و سوکایه‌تی کردن به‌ خه‌کـ ئه‌نجامدا.

تاوانـه‌کانی سه‌ره‌سه‌ قه‌ومی دژی گـه‌لی کورد

وه‌ك پـه‌شـتر ئاماره‌مان پـه‌دا ئه‌و کاته‌ی به‌عسییه‌کان به‌ هاوکاری عه‌بدولسه‌لام عارفی جـه‌گـری سه‌رکـه‌مار، کووده‌تایان به‌سه‌ر عه‌بدولکه‌ریم قاسمدا کرد و بـه‌ جـاری یه‌که‌م ده‌سه‌تایان گـرتـه‌ ده‌ست، ئه‌وسا قاسم له‌گه‌ پارتی دیموکراتی کوردستان له‌ گه‌وره‌ترین جه‌نگی دا بوو. دوو سا‌ه‌ بوو شه‌شـه‌شی ئه‌یلول ته‌نگی پـه‌هـه‌چـنـیـبوو. کاتـه‌کـیش گـه‌هـان له‌ رـه‌ژـه‌می حکومه‌ت روویدا، سه‌رکردایه‌تی پارتی دیموکرات چاوـه‌وانی گـه‌هـانی ریشه‌ییان ده‌کرد. ئه‌وه‌ بوو دوو رـه‌ژ دوا‌ی کووده‌تایه‌که‌ شاندی نارد به‌غداد، به‌هـام ده‌سه‌تای نو‌ به‌ توندی دژی داوا ره‌واکانی کورد وه‌ستا و بـه‌ بیـانـووی لـه‌ناوـبردنی بزووتنـه‌وای سه‌ربه‌خـه‌خـوازی کوردیش، دوو مانگ دوا‌ی ئه‌و رووداوه‌ به‌ هه‌موو جـه‌هـه‌رشـی کرده‌ سه‌ر کوردستان. یه‌که‌ک له‌ ئامرازه‌کانی په‌لاماره‌که‌ش سه‌ره‌سه‌ قه‌ومی بوو که له‌ ته‌ك سوپای وـه‌ات بـه‌ کاره‌هـه‌نـانی تانک و تـه‌پ به‌کاریه‌هـه‌نا. به‌شه‌ك له‌وانه‌ پـه‌یان ده‌وترا (فورسان وه‌لید) و له‌ ناو کورده‌کانیش هـه‌زـه‌کیان دروستکرا بوو به‌ ناوی (فورسان سه‌لاحه‌دین) که حکومه‌ت به‌ هه‌موو شه‌ه‌یه‌ك پـه‌شـتـگیری ده‌کرد. ئه‌و چه‌کداره‌ نانیزامیانه‌ به‌وپه‌ی دـه‌نده‌ به‌ربوونه‌ وـه‌زه‌ی خه‌کـی کورد. به‌ هه‌ر لایه‌ك گه‌یشته‌بان هه‌وای کوشتنی خه‌ک و وـه‌ران و تاـه‌انـکردنی شوـه‌نه‌که‌یان ده‌دا. له‌ زـه‌ر شوـه‌نیش عه‌ره‌بی ره‌ش و روت بـه‌ تاـه‌انـکاری و

داگیرکاری خاکی کورد، پش هه‌زه‌کانی حهره‌س قهومی ده‌که‌وتن. ته‌نا نه‌ت هه‌ وه‌هایان هه‌بوو ده‌ستی به‌سهر ما و موکی کورده درواسیه‌که‌ی خشی داده‌گرت. پرسیسه‌که به‌و ج‌ره بوو خه‌کی کورد به‌ز له‌و خا‌که ده‌ربکه‌ن که هه‌زاره‌ها سا بوو ت‌یدا ره‌گی داکوتا بوو. ب‌گومان ئه‌وه‌ی ئه‌نجامییان ده‌دا ب‌ش‌ک بوو ل‌ پ‌رسی (ت‌عیب و ته‌بعید). له‌کاتی په‌لاماره‌کانیش دروشمه‌کانی وه‌ک (أحن البدو - وین العدو) و (أحن العرب أهل الغیره - نطرد الاکراد من ها الدیره) یان ده‌وته‌وه.

به‌و ش‌وه‌یه ز‌ر گوندی کوردییان و‌یران کرد و ئه‌مه‌و له‌ ز‌ر شاریش هاو‌اتی سفیلیان که‌وتبا به‌ر ده‌ست، به‌وپه‌ی د‌نده‌یی ئ‌ش‌ک‌نج‌یان ده‌دا، هه‌ند‌ک له‌و به‌رکه‌وتانه‌ ل‌ژ‌ر ئ‌ش‌ک‌نج‌ گیانیان ل‌د‌ستدا. به‌ مه‌به‌ستی چاو‌ترساندنیش، به‌ ده‌ست‌ئ‌ژی کولله‌ خه‌ک‌کی ز‌ریان شه‌هید کرد. ز‌ریشیان ده‌ربه‌ده‌ر کرد. به‌ سه‌دان گوندیان کرده س‌تماک. ب‌ نموونه ر‌ژی 8 ی حوزه‌یران که به‌سهر گونده کوردیه‌کانی شاری که‌رکووکیاندا خه‌که‌کیان ئاواره کرد. هه‌ر له‌و شاره‌بازای (ئاخو‌ر حوس‌ن) که‌بازای کورده‌کان بوو تا‌انکرد و دوکانه‌کانیشیان به‌ بلد‌زهر روخاند. له‌ گه‌که‌ کوردنشینه‌کانی وه‌ک ش‌ریجه و ره‌حیماوه ره‌شبگیری خه‌کی سفیلیان کرد و به‌ب‌ دادگایی هه‌ند‌کیان گولله‌باران کرد. ز‌ر ما‌یشیان تا‌ان کرد. ر‌ژی دواتر (م‌نع‌ت‌ ج‌ولی) یان راگه‌یاند که له‌و ر‌ژه ز‌ر شاری کوردستان ووب‌وو‌ی د‌ندان‌ترین شا‌اوی س‌ربازی ب‌نه‌وه. ئه‌وان ه‌م‌تی ش‌کوژی خ‌کی ب‌تاوانیان به‌ ج‌ر‌ک گرت‌به‌ر ک‌ تا ئ‌و کات‌ م‌ژووی گ‌لی کورد ب‌ خ‌ی‌و ن‌دی‌وو.

ر‌ژی 10 ی حوزه‌یرانیش حکومه‌ت به‌ ره‌سمی داوای له‌ پارتی دیموکراتی کوردستان کرد به‌ب‌ هیچ مه‌رج‌ک له‌ ماوه‌ی چه‌ند کاتژم‌ر‌کدا ته‌سلیم ب‌. ئه‌وسا جگه‌ له‌ م‌نع‌ت‌ ج‌ولی ه‌موو کوردستان، سیاس‌تی (أرض المحروقة) شیان پ‌ی‌و کرد. ع‌قید س‌دیق مست‌فا ئ‌ل‌نع‌می ناسراو به‌ (ز‌عیم س‌دیق) که‌یه‌ک‌ک له‌ سه‌رکرده‌کانی حهره‌س قهومی بوو، له‌ شاری سل‌مانی و د‌وروب‌ری، س‌ر‌پ‌رشتیاری راست‌وخ‌ی ک‌م‌م‌کوژییه‌که‌ی حامیی‌ی کرد. ئه‌مه‌و له‌ شاری ک‌یه‌ش وه‌ک من له‌ چه‌ندان شایه‌د حا گو‌م ل‌بووه ر‌ژی 4 ی ته‌م‌موز ک‌مه‌ک‌ که‌سی سفیلیان له‌ شه‌قام به‌ ده‌ست‌ئ‌ژی گولله‌کوشت. ر‌ژی 31 ی مانگیش چوار که‌سی ب‌تاوانیان به‌ دینگه‌کانی پ‌ش دوکانه‌کانی شار به‌سته‌وه و گولله‌بارانیان کردن، ب‌ چاو‌ترسانی خه‌ک‌یش که‌ ئه‌وسا ز‌ربه‌یان شاریان ج‌ه‌شتوو، لاشه‌کانیان به‌ ه‌واسراوی ه‌شت‌وه، تا دواتر مه‌لا و قه‌شه‌ی شار، که‌ قورئان و ئینجیلیان هه‌گرت‌بوو چوونه‌لای (تا‌هر شه‌کرچی) سه‌رکرده‌ی هه‌زه‌که و تکایان ل‌کرد ب‌ ئه‌وه‌ی لاشه‌کان

سهرتاسه‌ری وٚات و یه‌کسانبوون نه‌کردووه، به‌کو له دزٚوکردنی
ئاٚٚزیه‌کان و جیاکاری و سته‌مکاری و ره‌وایی دان به‌سته‌م،
به‌رده‌وامن، که‌چی داوای پاراستنی سه‌روه‌ری وٚات له هه‌مووان ده‌که‌ن!

ئا‌ک عه‌بدوٚا

سایک‌ل‌ژیای ن‌زانین و ئ‌خلاق: کات‌ک س‌کرات تاوان ل‌ ق‌ف‌سی ب‌ئا‌گاییدا داد‌ن‌ت. کارزان عزیز

پوخت‌ی وتار

ل‌ م‌ژووی بیری مر‌فای‌تیدا، که‌م ف‌یل‌سووف ه‌ی و‌ک س‌کرات
توانیبه‌تی پای‌کانی بیرکردن‌و ل‌ق بکات. ئ‌م وتار ب‌ قوو‌ایی
تیشک د‌خات‌ س‌ر ی‌ک‌ک ل‌ م‌زنترین ب‌چوون‌کانی س‌کرات ک‌ د‌ت:
«خراپ‌ ت‌نها ب‌ره‌می ن‌زانین، ن‌ک خراپ‌کاریی است‌قین». ل‌
گ‌ی پشکنینی ه‌ند د‌روونی، ک‌م‌ل‌ای‌تی و ژینگ‌یی‌کانی
ن‌زانین ل‌ جیهانی هاوچ‌رخدا، وتار‌ک ه‌و د‌دات نیشانی بدات ک‌
چ‌ن گ‌ان‌و ب‌ ه‌شیاری و ناسینی خود، تاک‌ ر‌گ‌ی ب‌
زگارکردنی ک‌م‌گ‌ ل‌ ف‌یران‌کان و ه‌نان‌ک‌ای‌ی وشت‌کی س‌ن.
ل‌ م‌ژووی بیری مر‌فای‌تیدا، ک‌م ف‌یل‌سووف ه‌ی و‌ک س‌کرات
توانیبه‌تی پای‌کانی بیرکردن‌و ل‌ق بکات و مر‌ف ناچار بکات ل‌
پ‌ناگ‌ ئ‌ارام‌کانی ب‌ئا‌گایی و خ‌وی قوو‌ی ه‌زی ه‌شیار ب‌ت‌و.
ل‌و س‌رد‌می ک‌ س‌کرات ل‌ ش‌قام‌کانی ئ‌سینادا د‌گ‌ا و پرسپاری
ل‌ خ‌ک د‌کرد، ئ‌امانج‌ک‌ی ت‌نها تاقیکردن‌و‌ی زانیاریی س‌زان
ن‌بوو، ب‌کو دروستکردنی ج‌ر‌ک بوو ل‌ ت‌قین‌و‌ی ه‌شیاری ل‌
م‌شکی ک‌م‌گ‌دا، تاو‌کو تاک‌ ناچار بکات ل‌ د‌وروب‌ری خ‌ی
ورد‌ب‌ت‌و و ل‌ بازنی ساد‌ی‌ی ژانی س‌زان و ت‌قلیدی باو
ت‌پ‌ت.

ی‌ک‌ک ل‌ قوو‌ترین، یش‌یترین و مشتوم‌اویترین ب‌چوون‌کانی ئ‌م

فیل سووف مزنه ئو یه که دت: «خراپه تها بره می نزانینه، نهک خراپه کاریی است قینه.» ئم ست یه، له یه که م نیگادا، نهنگ به هزی باو سه رسوو هه نه، شه که نه ریان ته نانه نام بهت له بهرام بهر ئو واقع تاه و په له ناداد په رو رییه که نه ژانه له که مگگه دا د یبینه؛ بهام کاتهک به وردی له قووایی ماناکه ورد د بهنه وه، د بهینه د رواز یه کی زانستی، د روونی و که ماییه تیه به ته گیشته له فتاری مرهف و قهیرانه قووه کانی ژپانی هاوچه رخ.

توانینی باوی کامگ بامبر تاوان و پچوان کامی لای
سکرات

لہ تھوانینی باوی کھمگ و یاسای سزادا، کا تک کسک هه ییگ
دیکات، ستیمک دیکات، یان کارکی نات ندروست ئنجام دییات،
ییکسر پینجی تیمتی بی درثر دکریت و وک کسکی خراپی سروشتی
سیمر دکریت ک گواپ ب حزی خی و بئ نقست لادانی کردوو و
ب واننگ پی کی جنوننام ز بررو خرای ه نگاوی ناو.

بـاام سـکرات ديدکـی تـواو پـچـوانـی هـبوو؛ ئـو پـی وـابوو کـه
هـيچ مـرـقـک بـه حـزى خـى و بـه ئـنـقـست نـاچـتـ گـگـى خـراپـ و
وـرانـکـارى، ئـگـر لـه دـرـنـجامى کارکـه و لـه اـستى و باـيى چاکـه
تـبـگـيـشتـبا. بـه باوـى سـکرات، چاکـه هاوتـايـه لـگـگـى زانين،
تـگـگـيـشتن و دانايى، و خـراپـش وويـکـى تـرى نـزانين و کوـرـبوونى
هـزريـه. کـه سـک کـه گـندـى دـکات، سـتم لـه لاوازکـه دـکات، سامان و
سامانى گشتى بـه هـدـر دـدات، يان بـنـما ئـخلاقـيـهـکان پـشـل دـکات،
لـه اـستيدا لـه دـخـکـى نـزانين و غـفـلـتـکـى قوـودايـه؛ ئـو نـازانـت
يان ناتوانـت بـيـنـت کـه ئـو کارـه پـش هـموو کـه سـک زيان بـه
مـرـقـبوونى خـى دـگـيـنـت. ئـگـر تيشکـى ووناکـى و هـشيارى بـهـژـتـه
ناو هـزرى، بـه دـنـيايـهـو پـشيمان دـبـتـهـو و دـستـبـردارى ئـو
فـتـار نـالـه بار دـبـت.

نَذْشِيي مَعْرِيفِي كَان و بَشَايِي دَاروونيي كا ني مرَق

لله وانگه د ررونييه کانه وو، مرقف کا تک د ککوته داوی هه، له
بنده تدا به دواي په کردنه وای به شاید ناوځه يي کانی د گگته، بهام
چونکه له دخی نه زانيندایه، گگهی هه هه ده به ژر رته. سه کرات
باووی و ابو که حق مرقف له بنده تدا به دواي چاکه و جوانی و
استيدا د گگته، بهام ته مومز و نه بوونی ووناکی له هه شيدا،
د بهته هه هی نه وای گگهی نادرست بگرته بهر.

کاتک کسک ناتوانت خودی خئی بناسات، ناتوانت بھای مریوونی

د وروبو ریش بپارځت؛ بای فلسفې «څت بناس» لېر دا د بېت
تواری سررکې، چونکې تېنها نو کسې سنوور و نازار کانی څی
د ناست، د توانت لې جیهانی د وځدا دادپرو و لېبور د بېت.
کوات، خراپه کاری لې دیدگای سکر اتیدا نڅشیپه کی م عریفیه نېک
تاوانه کی بېوځنې بندتې کې بې تېنها بې سزادانی توند کتایي
بېت.

هېندی ژینگې و کوم مایې تېی نزانین لې جیهانی هاوچرخدا
کاتک ئم بند مایې د گوازیځو بې ناو واقعی کوم مایې تی و
ژینگې، د بینین زړرک لې و قیرانانې کې ژان لې میدیاکاندا
باسیان د کین - لې کاو کړدنې سروشت و شاخ کان، تا د سترکاریکړدنې
سیمای خاک و ژینگ - لې بندتدا لې نېوونی هشیاری قوو و
تفکرینی گشتیې و سچاو د گرن.

نو کسې د ست بې تېکدانی هاوسه نگی سروشت و زده کاری لې سر
ژینگ د بات، تېنها تاوانبار کی ووت نیې، بېکو توو شېووی جړرک
لې کو ربوونی هشیاریې بېرامبېر داهاتووی نېو کان. لې لایې کی
تریش و، زړرک لې توندوتیژی و نادادپرو ریې کوم مایې تیې کان
بېره می نېوونی پېرو ردې کی څخه گر و سیستم کی بېئاگای
هشیار کړدن و. کوات، تېنها سزادان کښک لې یش و چارې سر
ناکات، بېکو چارې سړی استېقین لې بېاو کړدن وې زانیاری،
گښ پېدانی پېرو رد، و هشیار کړدن وې گشتیدا څی د بېنېت و.

کاریگرې تېنایې و نزانین لې سر تېکچوونی و وشتی گشتی
جگ لېوې نزانین د بېت هې سړرئ نجامی یاسای نالې بار، لې
هېمان کاتدا کاریگرې ریې کی استېوځی لې سر تېکچوونی پېو ندیې
مریې کان و دروستبوونی تېنایې د روونی هې. مرفی بېئاگو
نزان، لې ناو بازنې تېسکی بېرژ و ندیې کسپه کانیدا
د خولت و و ناتوانت لې ژان و نازاری ئ ویتر تېبگات.

ئم نېوونی هاوسه زیې، کوم گې بېرو لېواری تاکگ رایې کی توند
و بېبېهای ئخلاق د بات. سکر ات پېی و ابوو کې پېو ندی نېوان
و وشتی باش و زانین پېو ندیې کی پچاندن نیې؛ هر کاتک مرف
زانیاری د سترکوت، ئتر هاوسه زی لې گې د ورو بېریدا گښ د کات و
د بېت بېشک لې چارې سر نېک بېشک لې کښ.

ئړکی پیرزی میدیا و ښبیران لې بېرنگار بوون وې نزانیندا
لم سېنگه و، ښی میدیای تایب تم ند، ښبیران و ناو ند
ئ کادیمیې کان د بېت ئړکې کی پیرز و نیشتمانی. کاری میدیا
تېنها گېان وې ووداو ووت کان نیې، بېکو گې پختن سړ ئو

لښـوان من و تـ و . . شيعـري ئيلهام موځ ادي

ئښـدوځـم لښـ جوانيت
باځـا تر ئښـ بځـ لښـ سځـر زما نم
هځـندځـ جواني
بځـدځـنگځـ تا بلځـيځـک.

کا تځـک ئښـوانـي
لښـ ئاوځـنځـي داها توو
من لښـ پشت پځـردځـي چاوځـکانتدا
ئښـبينم خځـم
خځـياځـمځـ ئښـو مرځـځـ
ئښـيکځـيتځـو کځـ.

کا تځـ ئښـبينـي ژيان
وک هځـنارځـ تځـلښـ خوځـن،
يادځـوړيځـک هځـر دانځـيځـکي
دځـتځـنگيځـ
پرسيارځـکي بځـ وځـام هځـر دانځـيځـکي.

دانځـيځـکين هځـموومان لښـ ناو هځـناري ژياندا
دځـژين
دځـشکځـين
دځـکځـوين لښـ يځـکدي
دځـمځـنينځـو وځـک سځـبځـر لښـ ناو دځـکدا.

کا تځـ ئښـکا ئاځـز ووخساري ئښـځـين
ئښـوا پځـرځـشانځـ زوځـف
ئښـسيرځـ خځـيا
ځـگا يځـکي ځـاست نيځـ
عځـشق

کځـا نځـکي ونبوونځـ مرځـف تځـيدا.

بينيو ئازار لښـ ناو چاوځـکانت
کا تځـ کردم پرسيارځـ
بځـچي دځـخځـشځـت، مرځـف؟

نہیں، نزدیک بہ کمال،
دووری بکا تہ نزدیکی عشق۔

حـاـر بـد نـیـگـا کـا نـت بـه قـا چـا غـی
تـا یـا ر
هـا سـت بـه بـه یـو ا پـی ت نـکـا ؛

سند

ئىلھام موبادى

ژانام نووس، خمی گشتیدتی، ما یک بدست خمی خمی تی.

ٲٲژ نام نووس ا ٲرتي بنك كارى ئا ما نج تى، مايگ ب د ست ٲ شيد ك ي
ئوتومبلى چينى و ئ مريكى ئا ما نج تى.

ٲٲژنامہ نووس وٲٲی دوائ جوتیاران وخاوہ نکار کا نی وٲٲا تہ کہ یٲتی کہ

بە ٻەرھەم ڪا نيان ساغنا ٻڌڻو ۽ ڪڏش لھ ڪو ڏايو ۽ چار سڙ چيو؟
مايڪ ٻڌڻست وٽ ٻي دواي فيستيفائي يا پراخ و ڪفٽي ٿي.

ٻڌڻنام ٻووس لڏڻي گڏ ٿي و ٺٻووني ٺاڙاڏي وٽ ڪو سڙاڻي مام
ڄم، سڙڊڻشت عوسمان، ڪاو گڏرميان ٺي ڇي ڊڊڻخشت، مايڪ
ٻڌڻست ھر ٻڌڻي ماستاوچي ٻڌڻرگاي ٻڌڻپرسڪڪ.

ٻڌڻنام ٻووس ٻڌڻماندو ٻووني زڙ و ٻڌڻ ٺيان ٺي ڇو ٺڏن ٽڙواو
ڊڪاٽ، مايڪ ٻڌڻست ٻڌڻ گڏ ٺي وڊر و ڪو ٽن لڏڻ ٻڌڻم ٺوري سڙرڪ
ٻڌڻڪي لڏڻانڪ و ٻڌڻيمانگان ڇو ٺڏن ٽڙواو ڊڪاٽ.

ٻڌڻنام ٻووس ڇمي وٽ ٻووني ٺينگه و ڊاگيرڪڏني نيشتمان
وناداد ٻوڙي سڙچاو ٺي ڪار ڪا ٺي ٽي، مايڪ ٻڌڻست فيستيفائي
شاجواني پشيل ٻڌڻ شينڊي ڪار ڪا ٺي ٽي.

ٻڌڻنام ٻووس ٺاماده ٺي وٽ ڪو ڪي ٺي ڊڏڻگائي ٺڙچيان وٽ ٻي باش
مايڪ ٻڌڻست ٻڌڻ دوو ڊيناري زياد ڇشي و ٺو ڪس ٺي ڊيداري لڏڻگڏ
ڪڙو و ڊڪاٽ ٻڌڻگا ٺڻ جا ٺي سڙشال ميڊيا.

ٻڌڻنام ٻووس ٺهلي ڪٽ ٻ و ٺڻڻبيري گشتي و ڄڙڻڪاٽ ٻڌڻشڪاڻي
ٻڌڻنام ٺي ٻڌڻ لڏڻ تيف ٺڻم ٺ و ٻڌڻختيار علي و ٺڙيد ٺڻسڙرد و
ٺڻفيق ساڄ ميواني ٻن، مايڪ ٻڌڻست ٻڌڻ دواي ڪڏڻترباز ڪا ٺي شاردا
ڊڏڻگڏ ٺ تا قس ٺي ٻڌڻ بڪاٽ.

ٻڌڻنام ٻووس ڪڏڻڪا ٺي ڄڻڪ ڪو ٺاو، ڪار ٻا، موچ، ٻڌڻنزين، ٺوٽ،
زڙري باج، هٽد بناغ ٺي ڪار ڪا ٺي ٺي وڊي وٽ ٺي گشتي ڊروستبڪاٽ،
مايڪ ٻڌڻست لڏڻبار ٺي ٺي ٺو ما ٺي سڙردا ٺي سڪرت ٺي ششمي
ڄڻگري دوو ٺي سڙرڪي ٺي ٺي ڊڪاٽ.

دواچار ٻڌڻنام ٻووس ٺڙگري ڊسٽڪ وٽني ڪاري لڏڻ ميڊيا ٺي ٺي
ڪورڊيدا زڙرڪم، ٻڌڻنام مايڪ ٻڌڻست ھر ٻڌڻي لڏڻگڏ ميڊيا ٺي
گري ٺي ٺي نجام ڊڏاٽ.

ٺڙشيار ڄم مال

دوو هـ نـراوـ بـ باخچـی مندا اـانـ . فـرهـاد ئـحمـد بـرزنجـی

باخچـی ئـستـرـ

ئای لـ بریسکـی ئـستـرـ!
پـرشنگـی وـ کو زـ
بـ و ناکی شـ وانی
بـ سـرشاری سلـمانـی
دیمـ نی شارمان جوانـ
بـ و نـی چراخانـ
ناوی تـ ئـستـرـ یـ
و ناکی تـ ئـمـ یـ
و کوناوی باخچـ کـم
هیچ جیا وازیـکی نا کـم
تـ بـ پرشنگـی زـ یـ
باخچـ وشت وزانین
چرای دـستمان هـ دـ کـن
دنیا مان وشن دـ کـن.

باخچـی لانکـ

مندا یـین زیت وزرنگ
ها توینـ باخچـی لانکـ
جـی پـروـردـ و فـربونـ
ئاینـدـ مان پـی وونـ
ژینگـی ازاوـ و جوانـ
لانکمان ئاوـدانـ
بـ یاری و جوـ و بازدان
دـ یکـ یـ و رزش بـ یانیا
دـنگـی مـسیقاو سرود
چیرـکی جوان و بـسود
دیاری دـستی مامـستان
بـ ئـمـی وردیلـی جوان

لښوړی وښکشان
بڼه پښتو ننگه کان
تا بله یې ننگین دڼه کښین
بڼه یې ټاوا دڼه څښین
لاندې باخچه یې ټممه یې
دڼه مان پڼه ټاسود یې.

دایه . . سامان خدر

دایه گیان دایه شیرینم
دایه هڅو ټو وینم
دایه یې دڼه څښی ټینم
جوان تری لڼه گشت جوانی
دایه یې پڼه میهره بانی
دایه واتای ټیانی ټی دایه یې پڼه لڼه جوانی
دایه هڅو ټو هڅو ناوم
دایه بڼه ناتوانم
لڼه باوښی گڼه رمی ټه لڼه دڼه ننگی هڅو ناسه یې ټه
هڅو مووکات څه سامه وڼه دڼه څښه بوم گیرسام وڼه
هڅو تا ټووکات یې ماوم دایه هڅو رت یې ټیانی
دایه ټه زڼه مڼه زنی هڅو رت څم څښی منی
فڼه ټیانی ټه کردم هڅو رت یې دڼه سڼه ټه کردم
ټه عڼه شقه کی مڼه زنی هڅو رت ټه بڼه ټه منی
لای من بڼه رزو پڼه رزی دڼه سڼه تر لڼه دڼه سڼه زنی
هڅو رت نوڼه ټه وڼه فای
ټه ریزترینی دونیای

ناوت بڼه رزو پڼه رزی دنیاش بڼه ټه بڼه جڼه
ټه وناکی ټیانی پڼه لڼه ټاوا دانی
ټی بڼه رزتر لڼه بڼه رزی جوان تر لڼه گشت جوانی دی
ټاوا کو بونت هڅو بڼه څم لڼه کو باوی دڼه
بڼه هڅو دڼه دایه ناوت لڼه ناو خوڼه نمایه